
20.12.78

PÄIVÄ MYÖHEMMIN, VUOSI ETEENPÄIN

Elämme rakkaassa, karussa maassamme joukkotiedotuksen, massaviihteen aikaa. Jos jollakin yhteiskuntatieteellä olisi syytä nostaa kysyvä sormensa maailman tuulien vierrettäväksi, niin kai juuri tiedotusopilla, joukkotiedotuksen, massaviihteen, yhteiskunnallisen paikan hahmottajalla?

Onko se sen tehnyt? On ja ei. Ylväästi se on puhunut kun olisi pitänyt vaieta nöyrään tutkimiseen, ja nöyrästi vaiennut kun olisi pitänyt puhua. Oppia kuitenkin voidaan, myös tiedotusopissa: tämän lehden kautta on haluttu yrittää todistaa, ettei tieteen eikä yhteiskuntatieteiden eikä erityisesti tiedotusopin sana ole vaikeneminen. TIEDOTUSTUTKIMUS-lehti haluaa muodostua tiedotusopilliseksi keskustelufoorumiksi - unohtamatta tietenkään ensimmäisen vuotensa aikana karttuneita arvokkaita kokemuksia. Nyt on aika arvioida, jatketaanko kehittyen vai jätetäänkö koko leikki.

Lukijoilta saatua positiivista palautetta mitattaessa tullaan pääty-mään ainoastaan yhteen tulokseen: lehden julkaisemista on jatkettava, sen sisältöä ja muotoa on kehitettävä. Olisi tähdättävä laajempaan, syvempään sisältöön, pyrittävä informoivasta tyylistä refleктоivaan ja väittelevään. Tämän ohella myös lehden ulkoasua olisi kehitettävä, vaikka painetun lehden pitäisimmeikin toistaiseksi pelkkänä haaveena.

TIEDOTUSTUTKIMUS-lehden talous on Tiedotusopillisen yhdistyksen kan-nalta toiminut nollabudjetilla: toimitus- ja muu työ on tehty vapaa-ehtoisenä, palkattomana ja painatus on saatu Nordicomin kautta. Muo-don ja sisällön kehittäminen ei tapahdu ilmaiseksi: tulevana vuonna olisi siis ratkaistava 'lehden talous', oikeastaan sen perustaminen. Rahoituskohteena on toistaiseksi tiedossa vain TOY ry:n jäsenmaksut. Emme näkisi mahdollisena, että lehteä varten olisi saatavissa tukea Suomen Akatemialta. Uskoisimme myöskin, ettei lehden toimituksella tai taustajärjestöillä ole mitään sitä vastaan, että lehti saisi toi-mituskuluihinsa tukea esimerkiksi ilmoituksilla.

Rahoituksen ohella on lehden kehittäminen nähdäksemme paljolti kiinni lehden käyttäjistä, lukijoista ja tukijoista. Tähän asti lehtemme on ollut vapaa foorumi: olemme julkaisseet lähes kaiken mitä meille on julkaistavaksi lähetetty; sensuuri ei ole papereita puhdistellut. Täl-lä löysäohjaksisuudella on kaksi puolta: toisaalta lehdelle ei ole asetettu palstojen vakiomääriä ja sisällön vakiomuotoja. Toisaalta on vallinnut 'juttupula': spontaani kirjoittelu on vähäistä ja pyydet-tyjä juttujakaan ei aina ole käsille saatu.

Valituksiin ei ole syytä pysähtyä. Lehden tulevaisuudesta hahmottuu kuitenkin muutamia kysymyksiä: miten lisätä lehden toimitusresursseja - sekä ihmistyövoimaa että rahaa, miten aktivoida lukijoita ja yleensä alasta kiinnostuneita kirjoittamaan, reagoimaan, miten ylipäänsä lisä-tä yhteistä vastuuta lehden sisällön ja muodon kehittämiseksi. Tuttuja kysymyksiä mille tahansa lehdelle. Osoittakaamme, että tiedotusopin alueella voimme ja haluamme vastata näihin kysymyksiin.

TOIMITUS

NORDICOM

NORDICOM - UUSIA NÄKYMÄ

Kesällä 1978 päätti Pohjoismaiden Ministerineuvosto, että NORDICOMin v. 1972 kokeiluna käynnistetty ja kehitetty toiminta pohjoismaisena joukkotiedotustutkimuksen dokumentaatio- ja informaatiojärjestelmänä vakinaistetaan siten, että toiminnan yhteispohjoismainen osa rahoitetaan Pohjoismaisen kulttuuriyhteistyön sihteeristön varoin. Yhteispohjoismainen osa toiminnasta tarkoittaa konkreettisesti mm. yhteispohjoismaisen bibliografian ja tulevaisuudessa newsletterin julkaisemista. Päätökseen sisältyi ehto, että kaikki kansalliset keskuksukset (Norja, Ruotsi, Suomi, Tanska) rahoitetaan kansallisista varoista, ja tämän ehdon täyttämiseen kunkin maan ministerit allekirjoituksellaan sitoutuivat.

Kulttuurisihteeristössä on päätöstä valmisteltu syksyn aikana eteenpäin ja kuluvan joulukuun kokouksessa Virkamieskomitea tulee mm. vahvistamaan NORDICOMille uuden johtosäännön sekä päättämään uuden yhteispohjoismaisen organisaation yksityiskohtia (mm. yhteispohjoismainen sihteeristö). Tässä kokouksessa myös nimitetään Nordicomille uusi hallitus, joka vuoden 1979 alusta ottaa vastuun tulevasta toiminnasta. Tiedotustutkimus-lehden seuraavassa numerossa tullaan tarkemmin kertomaan tulevien päätösten lopullisesta sisällöstä.

Tässä numerossa esitellään muita Nordicom-keskuksia eli Norjan, Ruotsin ja Tanskan keskuksukset. Suomen keskuksen toimintaa (ja Nordicomin yleensä) on aiemmin esitelty tämän lehden numeroissa 1/78 ja 2/78. Koska Suomen osalta kansallisen rahoituksen turvin tapahtuvan toiminnan järjestely on kesken, on Suomen keskuksen tulevaisuuden näkymä syytä kuvaila vasta myöhemmin.

Seuraavat esittelyt ovat laatineet muiden keskuksen dokumentalistit Kirsti Thesen-Saelen (Norja), Ulla Carlsson (Ruotsi) ja Claus Kragh Hansen (Tanska).

NORDICOM-SVERIGE

Den svenska avdelningen av NORDICOM är förlagd till Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet och arbetar i nära anslutning till denna. Sedan början av 1950-talet har den bedrivits massmedieforskning vid institutionen. Gruppens kommunikationsforskare består av ett tiotal personer. Den allmänna utgångspunkten för massmedieforskningen vid institutionen har varit studier av sambandet mellan väljarbetande och politisk propaganda. Till följd av att mediastudierna efterhand breddats till att omfatta det totala stoffet i massmedierna har institutionens masskommunikationsforskningen expanderat utöver de traditionella statsvetenskapliga ramarna och utvecklat till ett eget forskningsområde. Ett forskningsprogram av mera övergripande natur har utarbetats och dess utgångspunkt är frågor rörande den fria åsiktsbildningens förutsättningar. Vid institutionen pågår även, sedan februari 1978, en försöksverksamhet med dataarkivering. Försöket omfattar bl.a. institutionens massmedieundersökningar och det är här fråga om att finna former både för dokumentation av materialet och för information till tilltänkta brukare.

Arbetet vid den svenska NORDICOM-centralen

- o Den samlar in uppgifter om vad som görs inom svensk masskommunikationsforskning. För att underlätta insamling av publikationer har ett kontaktnät byggts upp, där målsättningen har varit att vid varje forskningsinstitution, myndighet eller organisation inom masskommunikationsområdet ha en kontaktperson.

- o Den registrerar och skriver sammanfattningar på alla viktigare böcker, forskningsrapporter och artiklar för publicering i den nordiska årskatalogen över masskommunikationsforskning - NORDICOM, Bibliography of Nordic Mass Communication Literature.
- o Den utger nyhetsbladet NORDICOM-NYTT/Sverige. Detta innehåller information om aktuella projekt, konferanser, kurser, publikationer mm. och sänds kostnadsfritt till alla intresserade av masskommunikationsforskning och har en upplaga på ca 650 ex. Det utkommer med 5 nummer per år.
- o Den utger årligen en förteckning på svenska masskommunikationsforskare och forskningsprojekt. Dessa publiceras i februari varje år. Arbetet görs i samverkan med Föreningen Svenska Masskommunikationsforskare.

Utöver detta avser NORDICOM-Sverige att bygga upp ett mindre forskningsbibliotek. Detta skall i första hand samla material som ofta är svårt att få tag i på vanliga bibliotek, t.ex. forskningsrapporter i stencilerad form.

NORDICOM-SVERIGE lämnar även - i mån av resurser - specialiserad information t.ex. om aktuell forskning inom ett bestämt område av masskommunikationsforskningen.

Verksamheten vid en dokumentationscentral bygger på att det finns många kontakter med forskare och forskningsanvändare, både vid institutioner och inom massmedier. Ett sätt att bredda NORDICOM-SVERIGE:s kontaktyta har varit att bilda en referensgrupp, vars uppgifter är att ge olika användargrupper syn på den löpande verksamheten.

NORDICOM-SVERIGES framtid

När det gäller NORDICOMs framtid är situationen oklar. Någon lösning på finansieringsfrågan har ännu inte presenterats (budgetarbete pågår just nu i departementen). T.o.m. budgetåret 77/78 finansierades NORDICOM-SVERIGE genom nordiska anslag. Dessa anslag avsåg dokumentation och var baserade på en halvtidstjänst. Utgivningen av NORDICOM-Nytt har sedan starten erhållit ekonomiskt stöd från Svenska Tidningsutgivareföreningen. För NORDICOM-verksamheten innevarande budgetår har den svenska Humanistiskt-Samhällsvetenskapliga Forskningsrådet ställt medel till förfogande. I den ram som föreligger är den principiella utgångspunkten att tjänsten vid den svenska avdelningen av NORDICOM skall utökas (till heltidstjänst fr.o.m. 1/1-79) och i större utsträckning än nu omfatta informations- och kontaktuppgifter.

Avslutningsvis skall dock sägas att vi som på något sätt arbetar med NORDICOM i Sverige är ganska optimistiska när det gäller framtiden. Det svenska utbildningsdepartementet har ställt sig bakom den nya NORDICOM-organisationen som förutsätter förekomsten av nationella dokumentationscentraler och detta bör innebära att verksamheten permanentas.

Ulla Carlsson

NORDICOM-Sverige
Statsvetenskapliga institutionen
Göteborgs universitet
Box 5048
S-402 21 Göteborg
SVERIGE

NORDICOM-DANMARK

Tanskan NORDICOM-keskus on sijainnut Århusin valtion- ja yliopistokirjastossa (Statsbiblioteket) alusta lähtien eli vuodesta 1972/73. Kirjasto on perustettu vuonna 1902, Århusin yliopiston perustamisesta v. 1929 lähtien se on ollut yliopistokirjasto ja sillä on vapaakappaleoikeus Kööpenhaminan Kuninkaallisen kirjaston lisäksi. Kirjastolla on mm. seuraavia erikoiskokoelmia ja -palveluja: valtiollinen sanomalehtikokoelma (Statens Avissamling, per. v. 1916), sanomalehtileikekokoelma (Avis-Kronik-Index) sekä YK:n aineiston kokoelmat, kuu-kausittain ilmestyvä tilattujen aikakauslehtien uutuuksluettelo, v:sta 1920 aikakauslehtikierto, jota voi tää kuka tahansa tanskalainen asuinpaikasta riippumatta. Lisäksi v:sta 1971 kirjasto on kansallisesti vastannut joukkotiedotusta koskevan kirjallisuuden hankkimisesta.

NORDICOM on siis v:sta 1972/73 sijainnut ja tulee Nordicomin yhteispohjoismaisen organisaatiouudistuksen jälkeän tammikuusta 1979 sijaitsemaan tässä kirjastossa.

Tanskan keskuksessa oli vuoteen 1974 yksi puolipäiväinen dokumentalisti. Tällä ajanjaksolla tärkein tehtävä oli tanskalaisen joukkotiedotusta koskevan kirjallisuuden etsiminen, kokoaminen, rekisteröinti ja dokumentointi sekä tämän materiaalin sisäaajo OCR-lomakkeille optista lukua varten kirjallisuuden rekisteröintijärjestelmälle, joka tuolloin sijaitsi Ruotsin Radiossa.

V. 1974 päätettiin Nordicomin yhteispohjoismaisen bibliografia tuottaa edp-ohjelmalla, jota käytti Data-centralen Kööpenhaminassa. Vastuu materiaalin sisäaajoista oli sopivinta siirtää Ruotsin Radiosta Århusin Nordicom-keskukseen, jolle oli helpointa pitää kontaktia Datacentraleniin. Keskukseseen sijoitettiin toinen puolipäiväinen dokumentalisti: toisen tehtävänä yleisten dokumentalistitehtävien ohella oli vastuu materiaalin sisäaajoista ja toinen vastasi toiminnan koordinoimista Nordicomissa yhteispohjoismaisella tasolla.

Henkilömuutosten yhteydessä v. 1976 palkattiin yksi kokopäiväinen dokumentalisti kahden puolipäiväisen tilalle sekä konekirjoittaja materiaalin sisäaajoja varten. Tanskalaisen dokumentalistin työaika on siitä lähtien täylynyt jakaa tanskalaista joukkotiedotusta koskevan kirjallisuuden dokumentoinnin ja yhteisen dokumentaatiojärjestelmän toiminnan koordinoimisen välillä.

Tällä hetkellä siis Tanskan keskuksen päätehtävät ovat: 1) tanskalaisen joukkotiedotuskirjallisuuden etsiminen, kokoaminen, rekisteröinti ja dokumentointi, 2) yhteisen dokumentaatiojärjestelmän koordinointi ja 3) kaikkien neljän Nordicom-keskuksen materiaalin sisäaajo.

Kuten yllä kuvatussa selviää, Tanskan keskuksen toiminta on sekoitus kansallista työtä (dokumentaatio) ja yhteispohjoismaista työtä (koordinaatio ja sisäaajo). Tanskan keskuksen kannalta on välttämätöntä, että Nordicomin tuleva organisaatio ratkaisee ne ongelmat, joita näiden kahdenluontoisten tehtävien sekoittumisesta on aiheutunut. Tähän mennessä Tanskan keskus ei ole kyennyt hoitamaan kaikkia niitä tehtäviä, joita sen asema Tanskan kansallisena dokumentaatiokeskuksena vaatisi.

Seuraavien toimintojen - joista vastaaminen tulisi olla kunkin kansallisen keskuksen minimivaatimuksena - hoitamisen ratkaiseminen vaatii vähintään yhden kokopäiväisen, kansallisesti rahoitetun dokumentalistin:

- 1) tanskalaisen joukkotiedotusta koskevan kirjallisuuden etsiminen, kokoaminen, rekisteröinti ja dokumentointi,
- 2) niiden keskeisten henkilöiden kontaktiverkoston rakentaminen ja ylläpitäminen, jotka ovat tekemisissä joukkotiedotustutkimuksen kanssa eri instituutioissa,
- 3) bibliografian levittäminen Tanskassa,
- 4) tanskalaista joukkotiedotuskirjallisuutta koskeviin kyselyihin vastaaminen,
- 5) yhteistyö Nordicomin muiden dokumentalistien kanssa,
- 6) tanskalaisten joukkotiedotustutkijoiden luettelon julkaiseminen,

- 7) tiedon kokoaminen ja levittäminen käynnissä olevasta joukkotiedotustutkimuksesta,
- 8) kirjeenvaihtajana toimiminen suunniteltua yhteispohjoismaista joukkotiedotustutkimuksen newsletteriä varten,
- 9) tanskalaisen joukkotiedotustutkimuksen yleisenä informaatiokeskuksena toimiminen.

Kirjasto on suostunut antamaan tilan Tanskan keskukselle myös tulevaisuudessa ja se on saanut yhden viran dokumentalistin työtä varten. Vielä ei ole päätetty millaisia velvollisuuksia dokumentalistin tulee täyttää, mutta Tanskan keskus toivoo, että yllä luetellut tehtävät tulevat olemaan pää- (ja ainoat) velvollisuudet viran hoidossa.

Muista keskuksista poiketen ainoastaan Tanskan keskus sijaitsee kirjastossa. Tällä hetkellä on vaikeata arvioida niitä etuja tai haittoja, joita keskuksella on kirjastoon vs. tutkimusyhteisöön sijoitettuna. Kansallisten ja pohjoismaisten tehtävien sekoittuminen on aiheuttanut sen, että on ollut mahdotonta täyttää niitä velvollisuuksia, jotka ideaalisesti vaadittaisiin kansalliselta dokumentaatiokeskukselta.

Tätä ajatellen voimme uskoa olevan kohtuullista sanoa, että Nordicom-järjestelmälle kokonaisuutena on ollut etu, että yksi keskuksista on sijainnut suuremman kirjaston yhteydessä: toisaalta koska kirjasto on muilla alueilla tekemisissä bibliografiatuotannon kanssa ja toisaalta koska on ollut mahdollista saada asiantuntija-apua henkilökunnalta, joka on erikoistunut edp-systeemiin ja kirjallisuuden käsittelyyn.

Toisaalta erikoistuneelle dokumentaatiokeskukselle kuten Nordicom on ongelmana se, että "päivittäiset" kontaktit aktiivisiin joukkotiedotustutkijoihin ovat vaikeita hoitaa. Ensimmäkin dokumentalisti saattaisi hyötyä keskusteluista tutkijoiden kanssa ja toiseksi ajankohtaisen aineiston löytäminen saattaisi olla helpompaa, jos dokumentalistilla on päivittäisiä kontakteja tutkijaympäristössä. Tämä koskee erityisesti sitä aineistoa, jota tutkijat eivät yleensä lähetä kirjastoille.

Dokumentaatiokeskuksen saamia etuja sijainnista Århusin valtion- ja yliopistokirjaston yhteydessä saattaisi kuvata muutama kirjaston erityisasemasta Tanskan kirjastojärjestelmässä kertova seikka: se on vapaakappalekirjasto eli kaikki copyright-julkaisut eli "traditionaalisesti" painetut julkaisut tulevat automaattisesti kirjastoon; se on yliopistokirjasto, mikä tekee kontaktit tutkimusinstituutioihin suhteellisen helpoiksi (myös siksi, että kirjasto fyysisesti sijaitsee keskeisesti lähellä useimpia tutkimusinstituutioita). Lopuksi kirjastolla on päävastuu joukkotiedotusvälineitä koskevan kirjallisuuden kokoamisesta. Tämä tarkoittaa, että tällä hetkellä kiinnostus kaiken joukkotiedotuskirjallisuuden ja -aineiston kokoamiseen on kirjastossa erittäin suuri.

Claus Kragh Hansen

NORDICOM-Danmark
Statsbiblioteket
Universitetsparken
DK-8000 Århus C
DANMARK

(Englanninkielisestä alkutekstistä suomentanut Paula Jyrkiäinen)

NORDICOM-NORGE

Sairauden ja muiden yhteensattumien vuoksi ei Norjan keskuksen esittelyä ole voitu laatia. Suoritamme esittelyn seuraavassa numerossa.

VUOSIKOKOUS

TIEDOTUSOPILLISEN YHDISTYKSEN VUOSIKOKOUS 1978

Tiedotusopillinen yhdistys TOY ry kokoontui vuosikokoukseensa Hotelli Helkkiin joulukuun 12. pnä. Yhdistyksen kuluneena vuonna virinnyt toiminta-aktiivisuus näkyi myös vuosikokouksen osanottajamäärässä, joka oli noin kolmekymmentä. Kokous käsitteli ripeästi sääntömääräiset asiat. Kaikki kokouksessa tehdyt päätökset ja ponnit tehtiin yksimielisesti.

Vuosikokous valitsi TOY ry:n puheenjohtajaksi vuodelle 1979 uudelleen tutkija Jukka Haapasalon Yleisradiosta. Muiksi hallituksen jäseniksi valittiin seuraavat kolme toista:

toimittaja Mikko Bruun (Yleisradio, RTTL)
 professori Ilkka Heiskanen (HY, yleisen valtio-opin laitos) vs. apulaisprof. Tarmo Malmberg (TaY, tiedotusopin laitos)
 professori Kaarle Nordenstreng (TaY, tiedotusopin laitos)
 assistentti Leena Paldán (TaY, tiedotusopin laitos)
 päätoimittaja Leena Pauku (Sanomalehtimies, SSL)
 tutkija Kauko Pietilä (TaY, tutkimuslaitos)
 assistentti Risto Sinkko (HY, tiedotusopin laitos)
 tutkija Martti Soramäki (Yleisradio)
 opiskelija Timo Uusitupa (TaY)
 Cosentti Tapio Varis (mm. Unesco-toimikunnan tiedotus- jaoston pj)
 apulaisprofessori Harri Westermarck (HY, Neuvoutaopin ja täydennyskoulutuksen keskus)
 assistentti Leif Åberg (HKK, perustutkimuksen laitos).

Yhdistyksen tilintarkastajiksi valittiin johtaja Matti Anderzén ja lehtori Taisto Hujanen sekä varatilintarkastajiksi ohjelmakoulutuksen esimies Mikko Anttikoski ja viestintäasiantuntija Seppo Sisättö.

TOY ry hyväksyi toimintasuunnitelman vuodelle 1979. Budjetin loppusummissa otettiin huomioon kokouksessa esitetty ja hyväksytty jäsenmaksujen korotus. (Toimintasuunnitelma vuodelle 1979 julistetaan TOY ry:n jäsenkirjeessä.)

Jäsenmaksut ovat toimintavuonna 1979 seuraavat:

opiskelijat	10 mk	
vuosijäsenet	35 mk	
yhteisöjäsenet	200 mk	
ainaisjäsenyys	300 mk	PS-tili TA 577 965-3

Jäsenmaksujen korotus verottaa opiskelijajäsenen kukkaroa 3 mk:lla, vuosijäsenen 10 mk:lla, yhteisöjäsenen 50 mk:lla ja ainaisjäsenyyden saa samalla nimellishinnalla kuin ennenkin.

Korotukset ovat jatkuvien hinnankorotuksien aikana ikävä asia ja ne tapahtuivat kahdessa tapauksessa vastoin hallituksen esitystä - mutta yksimielisesti. Toivon, että TOY ry voi lisääntyvän toiminnan myötä korvata jäsenistölle tämän lisääntyvät taloudellisen rasitteen - joka muutoin on verovähennykselpoinen alalla työskenteleville.

Vuosikokous velvoitti hallituksen selvittämään yhdistyksen kansainväliset suhteet kevätkokoukseen mennessä.

Kokouksen asiantuntevana puheenjohtajana toimi ohjelma-toiminnan asiantuntija Bo Ahlfors ja sihteerinä koulutaja Pirkko Henttonen.

(Jukka Haapasalo)

PUHEENJOHTAJA:

TIEDOTUSOPILLISEN TOIMINNASTA 1978

TOY ry on toiminut vuonna 1978. Sen osoittanee tämä lehti, kiitos TOY:n ja NORDICOMin. En siksi aio väsyttää lukijaa toistamalla jo kerrottua. Jotakin vielä lisäksi. Ensinnäkin tärkein kaikista: tällä yhdistyksellä on tällä hetkellä enemmän jäseniä kuin koskaan. Viime vuonna maksaneita jäseniä oli noin yhdeksänkymmentä, nyt noin sataneljäkymmentä. Kiinnostus TOY:n toimintaan on virinnyt nähdäkseni kahta tietä: ensinnäkin tämän lehden ansiosta. Ihmisten kiinnostusta kirjoitettuun, jopa pohdittuun, osoittaa mm. tämän lehden saama myönteinen vastaanotto. Myönteinen vastaanotto on näkynyt myös jäsenmäärän selvänä lisäyksenä.

ooOoo

Toinen intressi sisältää välttämättömän ristiriidan. Kuten kaikki tiedämme, on tiedotusopin tieteellinen kehitys Suomessa tapahtunut melko näkyvien ja syvien ristiriitojen kautta. Tämä yhdistys leimautui syntyessään - vaikka muuta vakavasti aikoikin - ns. nordenstrengiläiseksi. Nyt, monen toimintavuoden jälkeen, yhdistys yritettiin 'kaapata' Hotelli Helsingin juhlakeroksessa ns. henkisen viiolaisuuden toimesta. Tämä ei kuitenkaan onnistunut: kova tuli kovaa vastaan. Sitten neuvoteltiin, esitettiin vaatimukset puolin ja toisin, ja muotoutui kompromissi, joka näkyy mm. TOY ry:n hallituksen kokoonpanossa.

Tiedän että monet ovat kiusaantuneita leimaamisesta, niin olen minäkin. Sen takia en sitä tee. Totean, että hallitusvalinta oli erinomainen ratkaisu, ja toivon ja osaltani pyrin siihen vaikuttamaan, että TOY tulee kehittymään edelleen tieteellisenä yhteisönä.

Miksi sitten puhua edelläolevasta maassa, jossa linnutkin vaikenevat sadalla kielellä? Siksi, että ristiriitoja ei voi väistää vaikenemalla. En myöskään usko, että ne voidaan ratkaista puhumalla suulla suuremmalla, mutta lienee tiedotustutkijoina samaa mieltä siitä, että todellinen keskustelu voi auttaa vaikeuksien tiedostamisessa.

ooOoo

Olen iloinen, että TOY ry:n hallituksessa ovat jälleen edustettuina molempien alan merkittävimpien työntekijäjärjestöjen, Radio- ja televisiotoimittajien liiton ja Suomen sanomalehtimiesten liiton näkemykset. Iloinen olen myös siitä, että henkilöviestinnän asiantuntemus on edustettuina tässä joukkojen viestinnän tieteeseen keskittyneeksi väitetyn yhdistyksen toiminnassa. Kaupakorkeakoulun perustutkimuksen laitoksen mukaantulo on TOY:lle myöskin uusi aluevaltaus, ja ensi vuoden hallituksessa on lisäksi edustettuina Helsingin yliopiston tiedotusopin laitoksen vanha emolaitos, yleisen valtiopainin laitos. Yleisradion Ammattiopiston mukaantulo, vaikkakin ehkä määräaikaisten kouluttajien myötä on keskeistä, kun TOY pyrkii yhdistämään tieteellisen ja journalistisen intressin. Koulutus lienee tässä tärkeä aktori.

TOY:n paistokset näyttävät olevan siten varsin hyvin uunissa: eivät pakastu, mutta saattavat palaa. Tuleva vuosi näyttää kuinka toiveet toteutuvat. Toiveita asetaisin henkilökohtaisesti tämän lehden kehittämiseen ja jäseniltojen lisäämiseen. Tieteellisen keskustelun ja väittelyn syveneminen ja laajeneminen tulisi olla keskeiseksi TOY:n keskeisenä tavoitteena seuraavalle ja seuraaville vuosille.

Haluaisin lausua kiitokseni tämän vuoden hallitukselle. Työ ei ole aina ollut antoisaa, usein nihkeää, asiat eivät ole edenneet halutulla tavalla; puheenjohtaja on rakentanut uudelleen vanhaa taloa, sihteeri-taloudenhoitaja palvellut isänmaata aseettomana ydin kädessään jne. Erityisesti haluaisin kiittää Ruotsiin siirtolaisasiota hoitamaan poistuvaa sihteeri-taloudenhoitajaa Renny Jokelinia sekä Nordicomin tutkimusassistenttia Paula Jyrkiäistä, joita ilman tätä lehteä ei olisi ilmestynyt, ainakaan näin säännöllisesti.

Kiittäisin myös TOY ry:n hallituksesta eroavia jäseniä ja toivoisin samalla - ja uskoisin myös - että heidän panoksensa yhdistyksen kehittämisessä ei tule vähemmään tulevana toimintavuotena. - Hyvät ajat tiedotusopin ystäville.

Jukka Haapasalo
Tiedotusopillisen yhdistyksen puheenjohtaja

DEKLARAATIO

DEKLAMOII, DISKUSSOII

TOY järjesti yhteistyössä Yleisradion Ammattiopiston kanssa keskustelutilaisuuden Unescon yleiskokouksen marraskuun lopulla Pariisissa hyväksymästä deklaraatiosta, joka käsittelee tiedotusvälineiden tehtäviä myötävaikuttamisessa rauhan ja kansainvälisen yhteisymmärryksen sekä ihmisoikeuksien puolesta sotaa, rotusortoa ja apartheidia vastaan. Keskustelu järjestettiin Helsingin yliopiston tiedotusopin laitoksella TOY ry:n vuosikokouksen jälkeen.

Keskusteluun otti osaa noin 40 toimittajaa ja tutkijaa. Siinä alustivat lakimies Lars Bruun, professori Pertti Hemänus, johtaja Sakari Kiuru, päätoimittaja Simo-Pekka Nortamo ja suunnittelija Anna-Marja Numminen puheenjohtaja Jukka Haapasalon toimiessa keskustelun puheenvuorujen jakajana.

Tässä yhteydessä on turha käydä läpi vireän keskustelun antia. Sanomalehtimies-Journalisten -lehden numerossa 24/1978 on julkaistu tiedotusjulistuksen ensimmäinen suomalainen raakakäännös ja assistentti Lauri Hannikaisen arvio julistuksen kansainvälisyydestä merkityksestä. Professori Kaarle Nordenstrengin artikkeli samassa lehdessä vastaa puolestaan kysymykseen julistuksen lehtolapsuudesta: ken äiti on, ken isä?

Harrashenkinen keskustelutilaisuus ei aluksi vaikuttanut käräjätilaisuudelta, pikemminkin suvijuhalta, jossa kaikki tunnustivat syntinsä lehtolapsen lähdeämissä maailmaan. Sen jälkeen kun päätoimittaja Simo-Pekka Nortamo oli todennut, että julistuksen lopullisessa muotoilussa oli otettu huomioon kaikki Sanomalehtien Liiton esittämät kriittiset ainekset, kysyi Taisto Hujanen onko tiedotusjulistus niinainen asiakirja, että siihen voivat kaikki katsoa kuin monisärmäiseen peiliin ja katsella omasta särmästään omien kasvojensa kauneutta. Näin todettiin olevan.

Anna-Marja Numminen totesi kuitenkin, että julistus on arvokas voitto rauhan ja kansainvälisen yhteisymmärryksen puolustajille ja sodan ja rotusorron vastustajille, julistuksen monimerkityksellisyydestä huolimatta. Julistuksen tulisi muuttua Nurmisen ja muittenkin mielestä sanasta lihaksi. Mitä tämä olisi? Esitettiin vaatimus, että TOY ry, SSL ja SITL kehittäisivät julistuksen pohjalta toimittajien kansainväliset eettiset normit huoneentauluksi joka toimitukseen. Ehdotus sai myönteisen vastaanoton ja odottaa toteutustaan.

Lars Bruunin mukaan ehdotus oli hyvä kompromissi, mutta sitä ei tulisi tarkastella kansainvälisyydenä, vaan ainoastaan eettisiä formaatioita. Esimerkiksi julistuksen V artikla ("Idi Amin-artikla") ei sisällä Bruunin mukaan juridisesti sitovia muotoiluja.

Pertti Hemänus halusi julistusta käsiteltävän kansainvälisenä journalismin eettisenä normikokeiluna, joka iäisyysperspektiivissä ei välttämättä käännä historian pyörää, mutta on osana taistelussa rauhan ja yhteisymmärryksen puolesta ja sinänsä arvokas voitto rauhanvoimille, niin kompromissi kuin onkin. Julistus on osa sitä kansainvälistä käytäntöä, joka ottaa huomioon toisen maailmansodan perinnön ja myöntää kansainvälisissä voimasuhteissa tapahtuneet muutokset, totesi Hemänus.

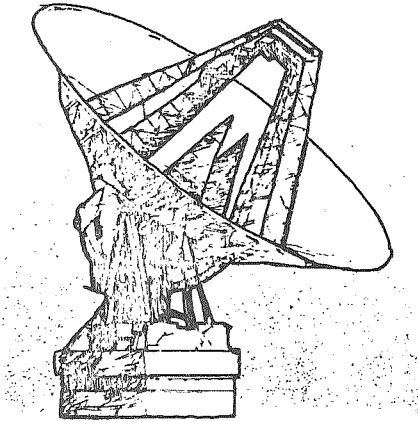
Sakari Kiuru katsoi, että julistus on erilaisia katsantokantoja huomioon ottavanakin merkittävä kansainvälinen asiakirja. Sen yhteydessä Suomessa suoritettu valmistelutyö on ollut perusteellista ja Kiuru kertoi mielipiteenään, että tämän asiakirjan yhteydessä Suomessa on tehty perusteellisempaa valmistelutyötä kuin koskaan aikaisemmin. - Myös Suomen Unesco-toimikunnan tiedotusjaoston puheenjohtaja Tapio Varis käväisi kesken matkojensa keskustelutilaisuudessa.

Deklaraatiokeskustelu oli vilkas ja antoisa. Kaarle Nordenstrengin puheenvuorosta kävi ilmi tiedotusjulistuksen tärkeys Unescon ja YK:n toiminnan jatkumisen kannalta. Ilman saavutettua kompromissia olisivat olleet em. järjestöt olleet vakavan kriisin edessä. Nyt se ylitettiin, Neuvostoliiton ja Yhdysvaltojen sopimuksella.

Kehitysmaiden roolista vallitsi kaksi eri näkemystä. Toisen mukaan julistus oli voitto kehitysmaalle, toisen mukaan julistuksen käsittely osoitti jälleen kuinka kehitysmaat ovat johdettavissa teknologisilla lupauksilla vaikka minkälaisien ehdotusten taakse.

Erään yleisen piirteen keskustelu myös osoitti: viileydessään ja asiallisuudessaan se oli kuin jälkilöyly: pienen hien pintaan nostava, mutta ei tunteita kuohuttava. Olihan lehtolapsesta muotoutunut sala-peräinen kaleidoskooppi, johon kaikki katsoivat voittoa tirkistää mistä aidanraosta tahansa. Aika näyttää.

Jukka Haapasalo

SATELLIITISEMINAARI

TIEDOTUSOPILLINEN YHDISTYS JA RADIO- JA TELEVISIOTOIMITTAJAIN LIITTO JÄRJESTIVÄT MARRASKUUN 23. PÄIVÄNÄ SEMINAARIN, JOSSA TARKASTELTIIN ERI KULMILTA Pohjoismaista TV-SATELLIITTIÄ ELI NS. NORDSAT-HANKETTA. TILAISUUDESSA OLI LASNA JÄSENISTÖN LISÄKSI RUNSAASTI TIEDOTUSVÄLINEIDEN EDUSTAJIA. JULKAISEMME SEMINAARIN ALUSTUKSET - OPETUSMINISTERI KIVISTÖN PUHEEN KOKONAISUUDESSAAN JA MUISTA LYHENNELMAT.

Puheenjohtaja Jukka Haapasalon (Tiedotusopillinen yhdistys TOY r.y.) avajaispuhe TOY:n ja RITL:n satelliittiseminaarissa 23.11.1978

Herra opetusministeri, arvoisat satelliittiseminaarin osanottajat!

Satelliittikysymys on ammuttu taivaalle ilman lähtölaskentaa. Kuten kunnan tieteen tekijöiden ja journalistien tuoleekin, on meidän tehtävänäme täällä tänään keskustella pohjoismaisesta satelliittikysymyksestä, ns. NORDSAT-hankkeesta avoimesti, asiallisesti ja perusteellisesti. Joku voisi myös väittää että hieman myöhässä. Itse en tähän kuitenkaan usko.

Analyttisesti yhteiskunnallisiin ilmiöihin ja prosesseihin suhtautuva ihminen oudoksuu sitä tapaa, millä jokin vaikea, laajakantoinen, monimutkainen ja kallis yhteiskunnallinen hanke nostetaan keskustelun asteelle ikäänkuin itsestään selvytenä. NORDSAT-keskustelua seuranneena jää pakosta miettimään, miksi tällainen hanke on itsestään selvyys; mitkä ovat ne syyt jotka tekevät päivantasaajan yläpuolelle ripustettavan teknisen laitteen meille kaikille välttämättömäksi.

Muutama vuosi sitten pystyimme elämään ilman tätä välttämättömyyttä, nyt emme. Mutta maailma on muutosten maailma. Ohjaavatko noita muutoksia teknologian kehittämiseen liittyvät taloudelliset intressit, satelliitin mukanaan tuomat uudet markkinat elektronisen teollisuuden uusille tuotteille, vai vakava pohdinta ihmisten tarpeista tiedonvälityksen kehittämisen suhteen, onkin jo toinen, vaikeampi kysymys. Minusta vaikuttaa ilmeiseltä, että pääpaino NORDSAT-innostuksessa on ollut ensinmainitulla syyryhmällä.

En halua väittää, että tieteen tai tutkivan journalismin tulisi olla se seula, jonka kautta välittyy aines yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon. Joitakin keskustelua järkevöittäviä vaikutuksia sillä kuitenkin voi olla. Sen vuoksi olemme täällä keskustelussa, pun-taromassa NORDSAT-hankkeen tiedonvälityksellisiä, taloudellisia, teknisiä ja poliittisia seurannaisvaikutuksia. Meillä on täällä asiantunteva ja arvovaltainen alustajajoukko. Antakaamme ensin heille puheenvuoro Uudesta Pohjantähdestä.

Tervetuloa RITL:n ja TOY:n satelliittiseminaariin!

Ministeri Kalevi Kivistö
Tiedotusopillisessa yhdistyksessä
Helsingissä 23.11.1978

POHJOISMAINEN TV-SATELLIITTI

"Varsovalaisten laskelmien mukaan tulisi satelliittitoiminnan pystyttämiseen sisältämään vähintään 8 000 milj. kruunun investointivolyymien. Voidaan asettaa kysymys, onko tuollainen kustannus järkevässä suhteessa niihin kulttuuripoliittisiin vaikutuksiin, jotka voidaan saavuttaa."

"Keskustelusta pohjoismaisesta TV-satelliitista ... ei ole puuttunut vaihtoehtoja. Yksi ratkaisu saattaisi olla toimitettu yhteispohjoismainen TV-kanava. Kysymys ei ole loppuun keskusteltu."

Kaksi satunnaisista siteerausta pohjoismaisesta TV-satelliitista käydystä keskustelusta. Tietenkin noiden parantamattomien suomalaisten kansandemokraattien esittämiä, he kun ainoana koko Pohjolassa vastustavat tätä pohjoismaista yhteenkuuluvuutta lisäävää hanketta - näin saattaa kuulija mielellään arvella. Ei sentään: ensimmäinen lainaus on Ruotsin edesmenneen porvarillisen hallituksen pohjoismaisen yhteistyöministerin, keskustalaisen Johannes Antonsonin. Jälkimmäinen taas pitkäaikaisen Pohjoismaiden Neuvoston sivistysvaliokunnan jäsenen, ruotsalaisen sosialidemokraatin Sture Palménin, joka nimenomaan TV-satelliitin pohjoismaista yhteenkuuluvuutta lisäävästä vaikutuksesta totesi samassa yhteydessä varsin kristallisesti: "hölynpölyä" perustaen käsityksensä siihen, että jo nyt 50% kaikkien pohjoismaiden televisio-ohjelmistosta on muualla maailmassa tuotettua. (Nordisk Kontakt 13/78)

Suomessakin on eräissä yhteyksissä valitettu NORDSATista käydyn keskustelun puutetta, ennen muuta sitä, että siinä on salailtu asiaan liittyviä näkökohtia. Näin todellakin on ollut nimenomaan siksi, että suomalainen lehdistö ei ole tuonut esille niitä laajoja kriittisiä käsityksiä, joita eri pohjoismaissa hankkeesta on esitetty. On haluttu antaa kuva, jossa vain suomalaiset kansandemokraatit ovat olleet asialle penseitä.

Ja kuitenkin: Suomen hallitus on tehnyt kaikki tähänastiset päätöksensä hankkeesta ja siihen suhtautumisesta yksimielisesti.

Ruotsin keskustapuolueen puoluehallitus on ilmoittanut suhtautuvansa kriittisesti hankkeeseen ja puoltavansa sen sijaan suoraa kulttuurivaihtoa ja ohjelmayhteistyötä.

Ruotsin sosialidemokraatit päättivät puoluekokouksessaan suhtautua kielteisesti valtiosihteeriryhmän NORDSAT - ehdotukseen ja puoluekokous velvoitti puolueen joukkotiedotusryhmän ja kulttuuripoliittisen ryhmän seuraamaan asiaa.

Ja Suomessakin mielipiteet ovat olleet jakautuneet alusta alkaen. Työnantajien ja teollisuuden järjestöt, mainos- ja kaapelitelevisioyhtiöt, sanomalehtien ja aikakauslehtien omistajien järjestöt sekä kristillisen kulttuurin liitto ja suomalaisuuden liitto olivat hankkeen kannalla ensimmäisten suunnitelmien ollessa lausuntokierroksella.

Varuuskellisesti ja/tai kielteisesti asiaan samassa yhteydessä suhtautuivat esimerkiksi ammattiyhdistysliike (SAK ja STTK), toimittajien ja ohjelmatyöntekijöiden järjestöt, kulttuurialan järjestöt, useimmat kansainvälistysohjelmien ja yleisradio- ja valtiovarainministeriö.

NORDSAT on siis varsin monitahoinen ongelma. Siksi asiaa hallituksessa käsiteltäessä on lähdetty siitä, että ennen asian lopullista käsittelyä tulee päätöksenteon pohjaksi suorittaa mahdollisimman perusteelliset, kaikki vaihtoehdot selvittävät tutkimukset. Hanke sisältää niin monenlaisia ongelmia, että ennen selvityksen valmistumista lopulliseen päätöksen tekeminen kansallisella tasolla on vailla pohjaa. Toivottavasti selvitysten valmistuminen aikanaan antaa tähänastista enemmän aineksia myös asiasta käytävälle tosiasioihin pohjautuvalle keskustelulle.

Mikä NORDSAT on ?

NORDSAT-hanke tarkoittaa sitä, että avaruuteen singotta- van satelliitin välityksellä lähetettäisiin Pohjoismaiden televisio-ohjelmia suoraan vastaanotettavaksi kotivastaanottimista eri Pohjoismaissa. Selvitystyön kohteena on ollut toisaalta nk. kokonaisvaihtoehdon tutkiminen, eli sen mahdollisuuden selvittäminen että satelliitin kautta lähetettäisiin kaikki Pohjoismaiden televisio-ohjelmat suoraan kaikkiin Pohjoismaihin seurattavaksi. Toisaalta on pyritty selvittämään mahdollisuuksia satelliitin käyttämisestä nk. toimitetun kanavan aikaansaamiseksi, jolla tarkoitetaan sitä, että kustakin Pohjoismaasta valittaisiin ne ohjelmat, joita halutaan levittää katseltavaksi muissakin Pohjoismaissa.

Lisäksi pyritään selvittämään mitä muita keinoja kuin NORDSAT-satelliitin lähettäminen olisi edistää niitä päämääriä, joita Pohjoismaiden Ministerineuvosto on TV-yhteistyölle asettanut. Nämä päämäärät ovat pohjoismaisen kulttuuriyhteyden voimistaminen, valinnanvapauden lisääminen naapurimaiden ohjelmien suhteen, sekä kotimaan ohjelmien katselumahdollisuuden antaminen pohjoismaisille siirtolaisille.

Toistaiseksi ei muualla maailmassa ole olemassa sellaisia alueellisia tai ylikansallisia satelliittijärjestelmiä, joissa yhden maan televisio-ohjelmia lähetettäisiin toisen maan katselijoille. Satelliitteja tosin käytetään tehokkaasti hyväksi kansainvälisessä televisioyhteistyössä mm. INTELSAT- ja INTERSPUTNIK-järjestelmissä. Niissä satelliitteja käytetään etupäässä maa-asemien välisten yhteyksien ylläpitämiseen eikä suoraan kotivastaanottimiin tapahtuviin lähetysihin.

Yleisradiosatelliitit muodostavatkin tällä hetkellä vaikeasti ratkaistavan kansainvälistä poliittisen ongelman YK:ssa. YK:n yleiskokous velvotti vuonna 1972 ulkoavaruuskomitean laatimaan sellaisia yleisperiaatteita, joiden perusteella voitaisiin saada aikaan kansainvälinen sopimus suorista satelliittilähetyksistä. Tätä päätöslausemaa vastusti ainoastaan Yhdysvallat. Suorien satelliittilähetysten samoin kuin nk. tiedustelusatelliittien synnyttämät uudet kansainväliset ongelmat ovat kuitenkin niin vaikeita ja laajoja, ettei YK ole tässä työssään vielä edistynyt sopimusasteelle saakka.

Kansainvälisen säännösten puuttuminen onkin suuressa määrin hidastanut yleisradiosatelliittien käyttöönottoa suorien televisio- ja radiolähetysten toteuttamiseksi. Ongelmana ei ole ainoastaan lähetysten näkyminen yllä mainitun maan rajojen, johon lähetystä on suunnattu, vaan myös suuri joukko muita asioita. Näitä ovat mm. valtiovallan vastuu toisen maan suorittamista lähetyksistä oman maan katselijoille, tekijänoikeus, mainonta. Mainonnan osuus NORDSAT-hankkeessa on Suomelle ongelmallinen, koska muut Pohjoismaat Islantia lukuunottamatta ovat edellyttäneet, että mainontaa ei yleisradio-toiminnassa sallita.

Taloudelliset edellytykset

NORDSATin taloudelliset kustannukset näyttävät nousevan suuremmiksi kuin aikaisemmin on esitetty. Jos taas kustannuksia pyritään pienentämään lähtemällä liikkeelle pienemmästä ja halvemmasta satelliitista, tulevat vastaanottokustannukset kalliimmiksi ja lisäksi tarjolla olevien kanavien määrä pienemmäksi. Mahdollista on, että ainakin alussa olisi tarjolla Pohjolan itäosia varten vain pari kanavaa, jolloin teknistäkin mahdollisuutta kokonaisvaihtoehdon toteutumiselle ei olisi olemassa.

Alkuperäiset laskelmat lähtivät siitä, että avaruudessa tarvittaisiin kaksi satelliittia, joiden kustannukset olisivat 300 milj. Rkr. Niiden sinkoaminen avaruuteen arvioitiin 200 milj. Rkr:n investoinniksi.

Näitä arvioita on voimakkaasti arvosteltu. Asiantuntijoiden mielestä toimintavarmuuden takaaminen edellyttää ensinnäkin varasatelliittijärjestelmää. Toisaalta mahdollisuudet saada pohjoismaiden itäosien käyttöön edes kaksi kanavaa edellyttävät kahta satelliittia, joten varakappaleet mukaanlukien niitä tulisi lähettää 3-5. Uusimmat arviot perustamiskustannuksista tässä tapauksessa liikkuvat 900 mmk:n ja 1 400 mmk:n välillä järjestelmästä riippuen. Arviot ovat alkuperäisistä kaksinkolminkertaistuneet.

Tässä on kysymys vasta satelliitin perustamiskustannuksista. Kokonaiskustannusarviot esimerkiksi Antonsonin laskelmissa liikkuvat 8 miljardin Rkr:n tienoilla. Perustamiskustannusten lisäksi kustannuksia aiheuttavat ainakin lähetys- ja valvonta-asemat, kantorakettijärjestelmän uusiminen, kääntäjäpalkkiot, tekijänoikeusmaksut sekä kotivastaanottimiin tarvittavat lisälaitteet.

Kaikki nämä varat on otettava jostakin. Valtiovarainministeriön mielestä ei ainakaan valtiolta, veromarkoista, ja Yleisradioyhtiön mielestä ei ainakaan sen budjetista eli lupamaksuista. Kerätään ne sitten tavalla tai toisella, ne ovat pois katselijoilta, kansalta veroina tai lupamaksuina.

Yhteiskunta joutuu tukemaan myös monenlaista muuta joukkoviestintää ja kulttuuritoimintaa. Jos varoja joudutaan ottamaan muun joukkotiedotuksen tukemisesta ja kehittämisestä, saattaa nykyinen yleisradiotoiminta kärsiä pahasti. NORDSAT on vain jakelujärjestelmä, johon sijoitetut varat eivät lisää yhtään tuntia oman ohjelmatoiminnan tuottamista. Ongelmalliseksi saattaa muodostua erityisesti suomenruotsalaisen ohjelmatoiminnan tulevaisuus, jos NORDSAT-hanke nähdään nimenomaan sijoituksena ruotsinkielisen kulttuurin vahvistamiseen. Voidaan kysyä, eikö NORDSATin suuruuden sijoitukseen jälkeen päälimmäiseksi huoleksi muodostu myös suomenkielisen ohjelmatoiminnan tulevaisuus, koska suomenkielinen ohjelmatarjonta ei lisääntyisi; se muodostaisi aikaisempaa pienemmän osan TV-ohjelmiston kokonaistarjonnasta.

Muihinkin ministerineuvoston asettamiin päämääriin päättään toki muillakin keinoilla kuin NORDSATilla. Esim. siirtolaisten mahdollisuuksia seurata kotimaansa ohjelmia voidaan tehostaa olemassaolevienkin televisioyhteyksien avulla järjestämällä linkkiyhteys Ahvenanmeren yli Suomesta Ruotsiin ja kehittämällä Pohjoisvisiota. Yhteyksiä Pohjoismaiden välillä voidaan niinikään tehostaa lisäämällä matkailua, apurahoja, ja esim. julkaisutoimintaa. Olisi rehellisesti pyrittävä arvioimaan mihin NORDSAT-hankkeella edullisesti voidaan päästä, ja missä sen käyttö on kyseenalaisempaa.

Ulkomainen ja pohjoismainen

Mikäli nykyinen ohjelmapolitiikka eri Pohjoismaissa jatkuu, merkitsisi NORDSAT -hanke sitä, että suuri osa satelliitin välityksellä lähetettävistä ohjelmista muodostuisi etupäässä englantilaisista ja amerikkalaisista sarjafilmeistä ja muista ohjelmista. Toki ohjelmia tuodaan myös muista maista, mutta oleelliselta osaltaan lähetyksiaika muodostuisi muista kuin pohjoismaisista ohjelmista. Tämä ei ilmeisestikään voimistaisi pohjoismaista kulttuuriyhteyttä, vaan televisioyhteistyötä yleensä. Mutta silloin ei taas asiaa olisi ensisijaisesti perusteltava pohjoismaisen yhteenkuuluvuuden argumentein. Olisi sen sijaan punnittava niitä etuja ja haittoja, joita yleisen kansainvälisen ohjelmatarjonnan lisääntymisestä seuraa.

Pohjoismaiset yleisradioyhtiöt joutuisivat pohtimaan ulkomaisten ohjelmien yhteisostoja, uusintapolitiikkaa ja lähetyksiaikoja uudessa valossa. Ohjelmien hinnoitus muuttuisi, koska niiden katsojamäärä muuttuu. Eri yleisradioyhtiöiden keskinäisestä ohjelmakoordinaatiosta on varsin huonoa kokemusta, jopa yksistään Suomen sisällä. Nyt itsenäisesti toimivien yleisradioyhtiöiden olisi NORDSAT-hankkeen mukaan kyettävä koordinoimaan keskinäiset lähetyksiansa siten, että katsojilla olisi valittavana todellisia vaihtoehtoja sen sijaan, että ohjelmatoiminta samankaltaistuisi kilpailutilanteen takia.

Suomalaisten valtaenemmistön kannalta kaikki Suomen ulkopuolelta tulevat ohjelmat ovat kielellisesti vieraista. Kansainvälisen viihdeohjelmiston ja muun tuotannon suuri osuus kaikkien Pohjoismaiden ohjelmistoissa herättäneen kiinnostusta ulkomaisia kieliä kohtaan, mutta ei välttämättä juuri pohjoismaisia kieliä kohtaan kuten valmistelutyössä oletetaan. Kuitenkin kaikkien ulkomaisten ohjelmien suhteen suomalainen yleisö tarvitsee tekstityksen tai käännöksen.

Tekstititys ja ymmärrettävyys

Jotta NORDSAT-ohjelmilla olisi merkitystä Suomessa, olisi ne saatava omalla äidinkielellä vastaanotettaviksi. Myös suomalainen ohjelmisto kokonaisuudessaan olisi tekstitettävä ainakin yhdellä pohjoismaisella kielellä, jotta sillä olisi merkitystä muissa Pohjoismaissa. Tekstitysongelma on koko hankkeen mielekkyyden ydinongelma suomalaisille. Miksi maksaa ohjelmista, joita ei ymmärrä, ja lähettää muille ohjelmia, joita he eivät ymmärrä?

Käytännössä ainoastaan osa ohjelmista voidaan tekstittää ilman, että kustannukset nousisivat hyvin suuriksi. Käännöstyöhön lasketut kustannukset riippuvat paljolti aiotusta vaihtoehdosta. Erään vaihtoehdon mukaan kokonaiskustannukset merkitsisivät Pohjolalle noin 112 miljoonan Suomen markan kustannuksia, joista Yleisradion ja MTV:n osalle tulisi runsaat 28 miljoonaa markkaa. Kun useat ohjelmat valmistuvat vasta viime tingassa, ei niitä ole mahdollista tekstittää ilman, että palataan kallista lisätyövoimaa hälytystyötilien muodossa.

Ruotsin Radion hiljattain tekemä tutkimus NORDSATista ja yleisöstä osoitti, että ainakin Ruotsissa katselijoiden kiinnostus suomalaisia ohjelmia kohtaan on hyvin vähäistä. Tämä perustuu tutkimustietoihin siitä, kuinka viikonloppuisin lähetettäviä, ruotsiksi tekstitettyjä suomalaisia ohjelmia on maassa seurattu. Tavallisesti ohjelmia seuraa vain 0 - 1 prosenttia katselijoista, eikä koskaan yli kolmea prosenttia. Olisi kiihköttä arvioida miten menestyksellisesti muilla keinoilla voidaan kulttuuriyhteyttä voimistaa, jos kiinnostus televisio-ohjelmien suhteen jää näinkin alhaiseksi.

Mainonta

Vaikka NORDSAT-selvitystyössä onkin oletettu, että mainontaa ei satelliitin välityksellä tule Pohjoismaihin, ei televisiomainonnan ongelmia Suomen osalta ole ratkaistu. Mainonta 79 päivillä Suomessa mainittiin hiljattain, että NORDSAT-satelliittijärjestelmän toteuttua avautuisi uusia mainosmahdollisuuksiakin. Ainaakaan NORDSAT-selvitystyössä ei tällaisiin mahdollisuuksiin ole edes viitattu.

Suomen MTV:n ohjelmiston välittäminen NORDSAT-hankkeen puitteissa olisi ongelmallista. Jos hanke toteutuisi siten, että MTV:n mainospätkiä ei lähetetä, syntyisi lähetysiin tyhjiä katkoja. Lähetykset voitaisiin tietysti nauhoittaa ja lähettää esim. tunnin viiveellä ilman mainoksia, mutta silloinkin jäisi epäselväksi kuka lähetykset sitten maksaisi. Jos MTV:n lähetysiä ei lainkaan lähetettäisi, muodostuisi suomalainen televisio-ohjelmisto vaillinaiseksi. Viimeisimmät tekniset selvitykset ovat lähteneet siitä, että Pohjoismaiden itäosaan suunnatut ohjelmat näkyvät aiemmin kuviteltua paljon laajemmin usean valtakunnan alueella. Kun muut eivät salli mainoksia (Islantia lukuunottamatta) näyttää MTV:stä tulevan todellinen kanto NORDSAT -kaskeen.

Oikeudelliset ongelmat

Hankkeeseen liittyy vielä joukko erittäin vaikeita oikeudellisia ongelmia. Niistä periaatteessa vähäisin ei varmaankaan ole parlamentaarinen ohjelmavalvontajärjestelmä, joka käytännössä täysin romuttuisi. Ollaanko siitä ilman muuta valmiita luopumaan?

Tekijänoikeuskysymykset on toistaiseksi lähes täysin ratkaisematon kysymys. Tekijänoikeusjärjestöt korostavatkin lausunnoissaan, ettei hankkeen toteuttamiseen voida ryhtyä ennen kuin tekijänoikeudelliset korvauskysymykset on ratkaistu ja sovittu järjestöjen kanssa. Kysymys on sekä kansallisesti että yleismaailmallisesti tullut tekniikan kehityksen myötä muutoinkin erittäin ongelmalliseksi.

Myös rikosoikeudelliset vastuukysymykset ja vahingonkorvauskysymykset muodostuvat ongelmallisiksi. Tähänastisessa valmistelussa on lähdetty siitä, että lähetäjämaan säännökset ovat lähtökohtana niin säännösten soveltamisessa kuin mahdollisessa tuomioistuinkäsittelyssäkin.

Valmistelutyö kesken

Tällä hetkellä NORDSAT-selvitystyötä tekevät asiantuntijaryhmät, jotka keskittyvät hankkeen taloudellisiin, oikeudellisiin, kulttuuri- ja ohjelmapolitiittisiin sekä teknisiin ongelmiin. Lisäksi niiden tehtävänä on pohtia niitä vaihtoehtoisia toimia, joita voitaisiin toteuttaa valtiosihteerityöryhmän esittämien tavoitteiden toteuttamiseksi mikäli NORDSAT-hanketta ei toteuteta.

Työryhmät saavat selvitystyönsä valmiiksi vuoden 1979 kesään mennessä, jonka jälkeen asiasta on tarkoitus keskustella. Lopullinen päätös hankkeen tulevaisuudesta tehdään vuonna 1980.

Valmistelutyön keskeneräisyydestä johtuen tuntuvat oudolta ne vaatimukset, joiden mukaan Suomen pitäisi tässä taloudellisessa tilanteessa sitoutua mitä suurimmassa määrin vielä epäselvään suurhankkeeseen. Outoa on lisäksi se, että vaatimukset tällaisen myönteisen päätöksen tekemiseksi tulevat yleensä sellaiselta taholta, joka ei ole osoittautunut erityisemmin myönteiseksi yleisradiotoiminnan kehittämiseen ja siihen tarvittavien varojen myöntämiseen edes nykyisen toiminnan puitteissa.

Suomen hallituksen kanta on valmistelutyön suhteen ollut yksimielinen. NORDSAT-hankeesta tehtävä päätös tullaan tekemään asiallisen harkinnan pohjalta. Toivottavasti myös asiasta käytävä julkinen keskustelu antaa tähänastista enemmän aineksia asialliselle päätöksenteolle.

Ja ennen kaikkea toivoisi muistettavan, ettei NORDSAT-ongelma ole yksinomaan TV-ohjelmien jakelukysymys; kysymys on ennen kaikkea siitä, mitä voimme tehdä parempien ohjelmien tuottamiseksi, kuinka paljon olemme valmiit siihen uhraamaan. Tähänastinen keskustelu on käyty yksipuolisesti teknologian asettamin ehdoin: uusi jakelujärjestelmä on otettava käyttöön välittämättä siitä, millaisella ohjelmalla se täytetään ja millaisiin kulttuuripoliittisiin päämääriin sen avulla pyritään.

Keskustelu pitäisi kääntää täsmälleen toisinpäin: millaisiin kulttuuripoliittisiin päämääriin meidän tulisi pyrkiä ja mitä niiden päämäärien saavuttamiseksi olisimme valmiit uhraamaan. Sen jälkeen vasta on mielekäästä pohtia, mitkä ovat ne teknologiset välineet, jotka asetettujen tavoitteiden saavuttamista voisivat palvella.

Lähteitä:

Pohjoismaisten radio- ja televisio-ohjelmien satelliittilähetykset, Valtiosihteeriryhmän lopullinen mietintö, A 1977: 7F.

Edwar W. Ploman: Internationell oversikt över planer på användning av direktsändande satelliter för radio och TV, IIC, London 1978.

NORDSATs Publik, Vilka är förutsättningarna? Sveriges Radio, PUB, No 20, 1978.

Jonathan Gunter: The United States and the Debate on the World "Information Order", Academy for Educational Development, Ins., August 1978.

••

Johtaja Matti A n d e r z é n i n puheenvuoro satelliittiseminaarissa:

Yleisradion ainoa kannanotto pohjoismaiseen satelliittiprojektiin sisältyy noin vuosi sitten annettuun lausuntoon niinkutsutusta Valtiosihteerityöryhmän lausunnosta, joka annettiin kesäkuussa 1977. Yhtiö edellytti lisätutkimuksia lähes kaikilla mahdollisen satelliittitoiminnan osa-alueilla. Kannanotto oli varauksellinen kuten kaikilla muillakin pohjoismaiden radioryityksillä.

Kun Pohjoismaainen minsiterineuvosto 13.4.1978 käynnisti tutkimustyön uudelleen, on Yleisradio luovuttanut asian-tuntijoita Kööpenhaminassa ja Oslossa tapahtuvaan selvittelytyöhön. Yhtiö on myös ottanut kantaa nk. H-Sat-projektiin ja ilmoittanut, että tekninen osallistuminen on mahdollista, jos kustannuskysymyksistä saadaan jonkinlainen selvitys. Tällä hetkellä näyttää kuitenkin siltä, että koko H-Sat-projekti ei suunnitellussa muodossa toteudu johtuen lähinnä Euroopan satelliittisuurvaltojen Saksan Liittotasavallan ja Ranskan erimielisyyksistä ja niiden erilaisista teollisuuspoliittisista intresseistä.

Palatakseni Nordsatiin Suomen ja Yleisradion panos selvittelytyössä ei ole vähäinen. Lauselmieni mukaan noin 25 henkilöä osallistuu tähän työhön, heistä kaksi täyspäiväisinä työntekijöinä Kööpenhaminassa ja kaksi Oslossa.

En ota kantaa ohjelmepoliittisiin ja kulttuuripoliittisiin kysymyksiin mainostointia lukuunottamatta, koska Tapio Varis näitä asioita käsittelevän työryhmän jäsenenä selvittänee niitä lähemmin.

Tekninen työryhmä työskentelee korkeapaineella Oslossa ja tästä työstä voidaan yleisesti todeta, että nyt ensi kertaa ovat yleisradiotoiminnan vaatimukset korostetusti esillä tutkimustyössä. Aikaisempi tutkimustyö ei ole ottanut huomioon yleisradiotoiminnalle välttämätöntä ja olennaista lähetysten varmuuteen kuuluvaa tekijää.

Tekninen työryhmä tutkii kolmea vaihtoehtoa:

- 1) 4 + 3 vaihtoehto (kanavia)
- 2) 5 + 3 vaihtoehto (kanavia)
- 3) toimitettu vaihtoehto

Tekninen työryhmä on antanut konsulttitehtäviä amerikkalaisille ja eurooppalaisille satelliittiasiantuntijoille. Näiden konsulttien tehtävänä on laatia selvitys avaruussegmentistä ja kantoraketista (Ariane ja Space shuttle). Ääniradion mahdollisuuksia operoida 1 Giga-herzi-alueella ei tutkita, koska päätöksiä WARC:ssä ei ole tehty.

Juridinen työryhmä käsittelee kansainvälisoikeudellisia kysymyksiä, vastuukysymyksiä ja tekijänoikeudellisia ongelmia. Kansainvälisoikeudellisella alueella seurataan YK:ssä tapahtuvaa työskentelyä. Työryhmä pyrkii myös laatimaan satelliittitoimintaa koskevan sopimuksen viiden pohjoismaisen valtion välillä. Vastuukysymyksen käsittely on mutkistunut tutkimusajan kuluessa. Nk. lähettäjämäafilosofia, joka merkitsee sitä, että rikosoikeudellinen vastuu lähetetyistä ohjelmista on aina lähettäjämäassa, ei toteudu ainakaan kokonaisuudessaan ja tämä edellyttää varsin pitkälle meneviä oikeudellisia tutkimuksia, joita eri valtioiden oikeusministeriöissä parastaikaa suoritetaan. Tekijänoikeuden alueella pyritään toimeksiannon mukaan saamaan selville, kuinka paljon tekijänoikeudenhaltijoille on maksettava ohjelmien satelliittivälityksen yhteydessä. Neuvotte-luja eri tekijänoikeusjärjestöjen kanssa on käyty ja näyttää siltä, että tekijöiden taholla ollaan varsin huolestuneita satelliittitoimintaan uhrattavista varoista. Tekijät lähtevät siitä, että nämä varat tavalla tai toisella ovat poissa siitä "kulttuurikakusta", johon he tänä päivänä ovat oikeutetut.

Mainoskysymys tulee käsittelyyn lähiaikojen selvittelytyössä. Ruotsi, Norja ja Tanska ovat ilmoittaneet, että ne eivät hyväksy suomalaista ja islantilaisista mainostointia Nordsatin yhteydessä. Teknisesti ei mainoksia voida sulkea pois lähetyksistä. Mahdollisuuden järjestää mainoskysymys Suomen osalta on nähdäkseni suuri yleisradiopoliittinen kysymys. Suomessa on valtioval-lan lähestyttävä ongelmaa yleisradiotoiminnan rahoituksen näkökulmasta, eli jos mainosrahoitus edelleen katsotaan välttämättömäksi yleisradiotoiminnan rahoitusmuodoksi, on maiden pohjoismaiden hyväksyttävä Suomesta tulevat mainokset. Eurooppalaisen satelliittitoiminnan käynnistyessä leviää Saksan liittotasavallasta (ZDF) tuleva mainos koko Tanskaan ja suureen osaan Ruotsia ja Etelä-Norjaa. Pohjoismaainen kielteinen kannanotto tuntuu tänä päivänä farsealaisuudelta.

Lyhennelmä oik.kand. Esa Swanljungin alustuksesta RTTL:n ja Tiedotusopillisen yhdistyksen satelliittiseminaarissa 23.11.1978

NORDSAT-SUUNNITELMAAN LIITTYVÄT TEKIJÄNOIKEUDET

Sekä kansainvälisten sopimusten että voimassa olevan tekijänoikeuslain perusteella ohjelmien tekijöillä on tekijänoikeus teoksiinsa eli käytännössä lähes jokaiseen radio- ja televisio-ohjelmaan. Tämä koskee sekä vakinaisia että free lance -ohjelmantekijöitä.

NORDSAT-suunnitelman toteuttaminen edellyttää, että pohjoismaiset radio- ja televisioyhtiöt saavat tekijöiltä oikeudet ohjelmatoiminnan aloittamiseen.

Niiden ohjelmantekijöiden osalta, jotka eivät ole toistaiseksi voimassa olevassa työsuhteessa radioyhtiöihin, on Ministerineuvoston asettama oikeudellinen asiantuntijaryhmä selvittämässä tekijänoikeuksien siirtoa koskevia ongelmia ja sopimusmallia. Asiantuntijaryhmä on tavannut pohjoismaisten tekijäjärjestöjen edustajat ja ryhmän työ etenee.

Kuitenkaan ei asiantuntijaryhmä eikä Oy Yleisradio Ab ole ottanut tähän mennessä mitään yhteyttä vakituksia toimittajia edustavaan Radio- ja televisio-toimittajien liittoon. Vaikuttaa siltä, että ainakin asiantuntijaryhmän suomalaiset jäsenet pyrkivät vähätteleämään neuvottelujen tarpeellisuutta vakinaisen henkilökunnan osalta. Asiantuntijaryhmän kolmesta suomalaisesta jäsenestä kaksi on Oy Yleisradio Ab: johtokunnan jäsentä sekä vielä ryhmän sihteeri on Oy Yleisradio Ab:sta virkavapaalla hoitamassa ko. sihteerin tehtäviä.

Oy Yleisradio Ab:lla tuskin on mahdollisuutta väittää, että sillä olisi tekijänoikeudet vakinaiselta henkilökunnalta tekijänoikeuksiin. Yhtiöllä ja ohjelmantekijöillä on jo vuosia ollut kiistaa siitä, onko yhtiöllä oikeutta ohjelmien usintoihin ja myyntiin ja vaihtoon ulkomaisille radio- ja televisioyhtiöille. Tämän kiistan yhteydessä yhtiö on väittänyt, että työn tekijät tehdessään työnsopimuksensa yhtiön kanssa ovat samalla luopuneet tekijänoikeuksistaan tiettyssä laajuudessa. Satelliittivälityksen osalta tällainen väite olisi järjetön. Nykyisestä henkilökunnasta vain pieni osa on sellaista, joka yhtiöön tullessaan on voinut kuvitella, että heidän ohjelmiaan tullaan joskus levittämään suoraan lähetettävien satelliittien välityksellä suoraan radio- ja tv-vastaanottimiin vieraisissa maissa. He eivät ole täten voineet antaa suostumustaan tällaiseen levitykseen.

Pohjoismaisen radio- ja televisiosatelliitin suunnittelu-työssä olevien onkin syytä muistaa, että satelliittilähetystyksiä ei voida aloittaa, jollei tekijänoikeuksista ole sovittu myös vakinaisen henkilökunnan osalta tai asiasta ei ole määrätty uudella lainsäädännöllä.

NORDSAT, VARIS, NORDISMI

Dosentti Tapio Varis ei ole kiireidensä vuoksi ehtinyt valmistaa puheenvuorostaan lyhennelmää, joten toimitus joutuu reprodusoimaan hänen alustamaansa ja keskustelemaansa käymällä samalla läpi kaikkien alustusten synnyttämää vilkasta keskustelua.

ooOoo

Keskustelussa nousi esiin muutamia jäniteitä, joista jutun kirjoittajana (muistiinmerkitsijänä toimi Pirkko Henttonen) katson oikeudekseni korostaa eräitä. Mielestäni keskustelu osoitti, että NORDSAT-hankkeen perusintressit ovat taloudelliset, kuten Sanomalehtimies-lehden numerossa 24/1978 olen yrittänyt osoittaa. Vasta taloudesta voidaan johtaa poliittinen ja kulttuurinen, kieltämättä kuitenkin näiden sfäärien tiettyä itseliikettä. Oikeudelliset kysymykset saivat keskustelussa myös runsasta valotusta ja ilmeni, että Yleisradion ja RTTL:n näkökannat ovat riittävän ristikkäisiä tässä vaiheessa estämään NORDSATin reaalista etenemistä.

Keskustelu nosti esiin varsin keskeisenä erään joukkotiedotustalouden tuottavimman yrityksen, MTV:n, joka ikäänkuin yllättäen on muodostunut pohjoismaisen yhteyden Maunu Ladonlukoksi. Muut pohjoismaat kun eivät mainoksia harrasta, vaikka MTV onkin puhunut universaalisen mainonnan neessiteetistä sillä vakavuu-della minkä suuri taloudellinen intressi vain voi antaa.

Matti Rinteen kysymykseen siitä, onko MTV pysäyttänyt NORDSATin etenemisen, vastasi Varis myönteisesti, koska muut pohjoismaat eivät lähde mukaan tv-mainontaan. Ratkaisuna saattaisi olla ohjelmien nauhoitus ilman mainoksia, mutta kuka nauhoituksen maksaa kun MTV:n ohjelmien nauhoituksia ei voi maksattaa Ylellä tai valtiolla. Anderzénin mukaan Skandinavian maiden suhtautuminen mainontaan on farisealainen koskapa Tanska, Etelä-Ruotsi ja Etelä-Norja tulevat joka tapauksessa näkemään länsi-saksalaisen satelliitin välittämää mainoksia - mikäli tuollainen satelliitti alkaa joskus toimia. Em. maiden kanta tarkoittaa siten lähinnä aktiivisen, pohjoismaiden väestöön suunnatun, mainonnan kieltämistä.

Bo Ahlfors toi keskustelussa esiin useimmiten unohdetun tärkeän näkökohdan: Eikö ole niin, että useimmilla ihmisillä ei ole mitään sitä vastaan, että televisioista tulisi useammalta kanavalta hyviä ohjelmia? Tämä mielessä pitäisi Ahlforsin mielestä kysyä, mitä vastata tavalliselle ihmiselle, jolle satelliitti näyttää todennäköisesti houkuttelevana vaihtoehtona. Seurannut keskustelu osoitti eräitä vastauksia: Mitä satelliitti maksaa tavalliselle ihmiselle; mitä sillä säästyneillä rahoilla voitaisiin tehdä, vai tehtäisiinkö mitään; tuleeko siten parempia ohjelmia; nostaako satelliitti tavallisen ihmisen elämän laatua? Heikolta näytti. Kuten Esa Swanljung monien muiden tavoin painotti, ei ohjelmien taso parane sillä, että satsataan suunnattomasti ohjelmien välitykseen. Ohjelmien taso paranee ohjelmien tasoa parantamalla, ts. sijoittamalla lisää ohjelmien tekemiseen, antamalla ohjelmien tekijöille enemmän aikaa ja mahdollisuuksia, niin taloudellisia kuin henkisiä vapausmahdollisuuksia ohjelmien tuottamiseen.

ooOoo

Kun NORDSATin pyröstössä liehuu nordismin viiri, voi myös keskustelua seuranneena kysyä, mihin tuo viiri ottaa, mihin tyvi nojaa, mihin kärki pistää? Eikö pohjoismainen kulttuuriyhteys voisi syvetä Pohjoisvision edellytysten parantamisella, ts. sen entistä paremmalla takaamisella, että tärkeimmät tv-kulttuuri-tuotteet kaikista pohjoismaista saisivat entistä paremman lähetysajan eri maiden tv-ohjelmistossa ja samalla syrjäyttäisivät tyhjämpäiväisiä amerikkalaisia ja englantilaisia tv-sarjoja sekä Suomessa erityisesti MTV:n rautaista otetta parhaista lähetysajoista? Eikö?

Jos ei, niin onko tavoitteena pohjoismainen vai angloamerikkalainen kulttuuriyhteys - ruotsalaisen sotasatelliittiteollisuuden ja muun pohjoismaisen elektroniikkateollisuuden markkinatilanteen parantamiseksi?

Jukka Haapasalo

LAITOS ESITTÄYTY

HELSINGIN YLIOPISTON HISTORIAN LAITOS

Esittäytymisvuorossa ovat tällä erää valtio-opin ja historian laitokset. Kuudelle laitokselle lähetettyyn esittelypyyntöön vastasivat kirjoituksellaan Helsingin ja Turun yliopiston historian laitokset sekä Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin laitos.

TURUN YLIOPISTON HISTORIAN LAITOS

Turun yliopiston historian laitos on vuodesta 1976 alkaen koostunut kolmesta oppiaineesta: kulttuurihistoriasta, Suomen historiasta ja yleisestä historiasta. Siihen saakka toimittiin oppiainelaitoksina. Laitoksen oppiaineista Suomen historialla on laajin lehdistöhistoriallinen tutkimustraditio, joka juontuu Päiviö Tommilan professorikaudesta (1965-76). Vuodesta 1965 tähän päivään saakka on oppiaineessa valmistunut 28 lehdistöhistoriallista laudatur- tai sivulaudaturtyötä ja lukuisasti lehdistöä tavalla tai toisella sivuavia aiheita. Ennen vuotta 1965 on valmistunut viisi lehdistöhistorian alaan kuuluvaa opinnäytettä. Nykyisellään lehdistöhistoriallisia aiheita tutkitaan niin professori Tommilan Turun yliopiston dosenttina vetämässä laudaturtyöryhmässä kuin oppiaineen vastanimitetyn professori Pentti Virrankosken seminaarissa.

Tiedotusalaan liittyviä väitöskirjoja laitoksella on hyväksytty kaksi: Touko Perkon "Aseveljen kuva" (1971) sekä Esko Salmisen "Propaganda rintamajoukoissa 1941-1944". Työn alla on kaksi Suomen historian (Raimo Salokangas, Maalaisliiton sanomalehdistön synty ja asema puolueessa 1906-16 ; Tapio Sormunen, Suomen sanomalehdistön kannattavuus 1860-1905) ja kaksi yleisen historian (Kari Immonen, Neuvostoliitto-informaatio Suomessa 1917-39 ; Arja Pilli, Kanadansuomalainen lehdistö) lissensiaattityötä.

Suomen sanomalehdistön historia -projektin (SSLH) päämaja siirtyi professori Tommilan myötä Helsingin yliopiston historian laitokselle, mutta Turun yliopiston historian laitos osallistuu edelleen kiinteästi projektiin paitsi allekirjoittaneen kautta, myös tarjoamalla tutkimustilat kahdelle projektin tutkimusapulaiselle.

Tulevaisuudessa lehdistöhistoriallista tutkimusta tulee sisältämään myös laitoksen oppiaineiden yhteiseen suunnitteluvaiheeseen olevaan projektiin, joka tutkii yhdysvaltalaisen kulttuurin leviämistä Suomeen.

Raimo Salokangas

Helsingin yliopiston historia laitos on nykyisessä muodossaan perustettu vuonna 1972. Laitoksella on yhteensä kuusi professoria ja pääaineopiskelijoita n. 550. Laitos ei toimi varsinaisesti tutkimuslaitoksena, vaan tutkimuksen painopisteet sekä kotimaisessa että yleisessä historiassa määräytyvät opettajien ja opiskelijoiden henkilökohtaisten tutkimusteemojen mukaisesti. Tällaisia - osittain Suomen Akatemian rahoittamia - tutkimuksen painopisteitä ovat: Suomen sanomalehdistön historia, Suomen 1920-luvun sisäpolitiikka, nationalismi ja internationalismi suomalaisessa ajattelussa sekä niiden ulkomaiset juuret 1800-luvun loppupuolelta, Pohjoismainen 1700-luvun hallintohistoria, maailmankuvan muutos teollistuvassa Suomessa, finlandssvenska folkörelser, roomalaiset tiilileimat sekä historiankirjoituksen historia.

Opiskelijoiden laudaturtyöiden aiheet ovat Suomen historiassa keskittyneet itsenäisyyden aikaan ja yleisessä historiassa toisen maailmansodan ja sen jälkeisen ajan problematiikkaan sekä jonkin verran antiikin historiaan.

Laitoksen tutkimusprojekteista laajin on Suomen sanomalehdistön historia, jota tehdään yhteistyössä muiden yliopistojen historian ja tiedotusopin laitosten kanssa. Vuonna 1975 käynnistetyn tutkimusprojektin tavoitteena on Suomen sanomalehdistön kokonaishistorian aikaansaaminen. Kolmiosasta historiaa tulevat täydentämään liiteosina hakuteos, johon jokaisesta ilmestyneestä sanomalehdestä kootaan tietyt perustiedot, "elämäkerta", sekä koko sanomalehtimieskunnan käsittävä toimittajamatrikkeli. Näiden lisäksi tullaan paikallislehdistön historiasta laatimaan oma itsenäinen historiатеos, jollainen tehtäneen myöhemmin myös aikakauslehdistöstä.

Kymmenvuotiseksi suunnitellun projektin ensimmäinen viisivuotiskausi on varattu perustutkimukselle, materiaalin keräämiselle, ja jälkimmäinen viisivuotiskausi pääasiassa kirjoitustyölle. Valtaosa SSLH:n tutkimusapulaistyöstä on toistaiseksi suunnattu perustutkimukseen eli hakuteos- ja toimittajamatrikkeliaineiston kokoamiseen. Erillisinä osaprojekteina on lisäksi käynnissä 1800-luvun tietolähteitä selvittävä tutkimus, autonomian ajan käytännön sensuurin selvitys sekä sotienjälkeisen jakson uutistutkimus. Kuluvana vuonna saatiin päätökseen vuodet 1860-1939 kattava tietoliikenneselvitys. Oman ryhmänsä osaprojekteja muodostavat alueelliset lehti-historiat (Jyväskylän, Kuopion, Oulun ja Turun (1905-1939) lehdistöistä) ja eräät lehtikohtaiset monografiat, jotka tukevat merkittävällä tavalla sanomalehdistön kokonaishistoriaa.

Projektin tavoitteena olevaa Suomen lehdistön kokonaishistoriaa varten nimitettiin viime kevään lopulla kirjoittakunta. Käytännössä tämä merkitsee projektin tulevan toiminnan rakentumista selvien vastuualueiden pohjalla tapahtuvaksi. Projektin keskeisen tutkijajoukon tulevat muodostamaan kirjoittajat, hakuteoksen ja toimittajamatrikkelin laatijat, SSLH:ta edistävien nk. pitkäjänteisyyksien (sanomalehdistön ohjelmat, lehtitalous, toimittajakunta jne.) tekijät sekä alueellisten osaprojektien kirjoittajat. Näiden lisäksi projektilla

tulee olemaan kuten ennenkin tilapäisiä tutkimusapulai- sia, mutta heidän työnsä tullaan vastaisuudessa ohjaa- maan nimenomaan kirjoittajien tarpeita suoranaisesti palvelemaan. Samoin projektiin tulee edelleen kuulumaan opinnäytetöiden muodossa tehtäviä osaselvityksiä.

Projektin toimenkuvaan on kuulunut koko sen toiminnan ajan laajahkon julkaisutoiminnan aikaansaaminen. Pyr- kimyksenä on ollut julkaista tutkijoille käsikirjamaista tietoa sekä toisaalta saattaa valmistuneista selvityk- sistä ja tutkimuksista keskeisiä tuloksia tunnetuksi. Projektin julkaisusarjassa on tähän mennessä ilmesty- nyt 11 numeroa, yhteensä noin 750 sivua. Sisäistä tie- dotustoimintaa on hoidettu erityisesti tiedonantoleh- tisten avulla.

Pääasiallinen projektin rahoittaja on ollut Suomen Aka- demian humanistinen toimikunta. Sanomalehtien Liitto on rahoittanut yhden osapäivätoimisen tutkijan sekä kus- tantanut projektin julkaisutoiminnan. Tukea on saatu myös Paikallislehtien Liitolta. Useat lehtitalot ovat panneet alulle alueellisia tutkimustöitä tilaustyön muodossa. Vaikka näiden kustannukset eivät kuljeka- an projektin budjetin kautta, itse työt tehdään projektin tieteellisessä valvonnassa ja niiden tutkijat kuuluvat kiinteästi projektin tutkijajoukkoon.

Tuire Raitio

HELSINGIN YLIOPISTON YLEISEN VALTIO-OPIN LAITOS

Helsingin yliopistossa valtio-opin tutkimuksessa ja ope- tuksessa on peruslinjan ohella kaksi erityislinjaa, kansainvälinen politiikka ja hallinto-oppi. Muualla nämä esiintyvät joskus erillisinä tieteenaloina, mutta Helsin- gin yliopistossa niiden katsotaan liittyvän aihepiiriin- tään ja teoriapohjaltaan kiinteästi muuhun politiikan tutkimukseen. Hallinto-opin painopiste on julkisessa hallinnossa, mutta kysymyksenasettelua laajennetaan ja kehitetään koko ajan soveltumaan myös yritysorganisaat- tioiden problematiikkaan.

Kaikkien valtio-opin linjojen voidaan katsoa osaltaan sivuvaan tiedotusopillista tutkimusta ja opetusta ja sisältävän viestinnällisiä aineksia. Kansainvälisen poli- tiikan tutkimuksessa on kansainvälisen kommunikaation käsite keskeinen. Hallinto-opissa kiinnitetään huomiota esimerkiksi organisaatiaviestintään. Peruslinjaan kuu- luu poliittinen viestintä keskeisesti. Tästä esimerk- kinä vaikkapa vaalipropagandan tutkimus.

Selvimmän tiedotusopillisia aineksia liittyy valtio- opin alueella niin kutsuttuun poliittisen kommunikaat- tion tutkimukseen. Poliittinen viestintä on eräs nyky- aikaisen valtio-opin perinteellisistä kiinnostuksen koh- teista. Huomiota kiinnitetään tällöin paitsi poliittis- en informaation lähettäjä- ja vastaanottajaryhmiin myös siihen, miten viesti menee perille ja millä vaikutuksel- la. Tämänäyttöinen kysymyksenasettelu kuuluu oleelli- sesti myös moniin muihin valtio-opillisen tutkimuksen osa-alueisiin, esimerkiksi äänestyskäyttäytymisen tut- kimukseen.

Poliittisen viestinnän tutkimus on perinteellisesti käyt- tänyt aineistonaan lehdistöä. Vaalipropagandan perille- menon analyysissä ovat tärkeitä olleet tietenkin haastat- telu- ja kyselyaineistot. Viime aikoina ovat mukaan tul-leet täysin uudenlaiset, lähinnä sähköiseen viestintään liittyvät aineistotyypit. Erityisesti on tällöin mai- nittava television ja radion vaaliohjelmiin liittyvät katselija- ja kuuntelijatutkimukset.

Kari Sulevo

DOKUMENTAATIOKORTISTO SOCIALISTISTEN MAIDEN JOUKKO- TIEDOTUSTUTKIMUKSESTA

Sosialistisissa maissa julkaistavat joukkotiedotuksen alan kirjat, artikkelit ja muut tieteelliset julkaisut eivät ole kovin helposti muiden maiden tutkijoiden saa- vutettavissa. Pääasiassa tämä johtuu kielivaikkeuksista, mutta osaksi myös systemaattisten, ajankohtaisten bib- liografioiden puutteesta.

Uusi dokumentaatiojulkaisu, "Mass Communication Research - Current Documentation", jota on julkaistu Krakovassa neljän viime vuoden aikana ensimmäiset kahdeksan osaa, on paljolta poistamassa näitä ongelmia. Dokumentaatio- sarjaa julkaisee Central European Mass Communication Research Documentation Centre (CECOM), joka sijaitsee Krakovan lehdistötutkimuskeskuksen (Press Research Centre) yhteydessä.

"MCR-CD" ilmestyy kuuden kuukauden välein ja esittelee abstraktit joukkotiedotustutkimuksista kahdeksasta Euroo- pan sosialistisesta maasta (Bulgariasta, Tšekkoslovakiasta, DDR:stä, Unkarista, Romaniasta, Jugoslaviasta, Neu- vostoliitosta ja Puolasta). Kukin osa muodostuu 120-140 kpl:n nipusta irrallisia A5 -kortteja englannin- ja ven- näjäkielisin tekstein. Jokainen kortti sisältää biblio- grafiset tiedot (tekijän nimi, työn otsikko alkukielel- lä ja käännettynä sekä muut julkaisutiedot), avainsanat ja tiivistelmän julkaisusta.

Tiivistelmät ovat melko laajoja sisältäen noin 100-200 sanaa; tämä auttaa lukijaa tekemään ensimmäisen valinnan henkilökohtaista kiinnostusalueettaan vastaavasti ilman, että tarvitsisi tuntea alkuperäinen dokumentti. Avain- sanat auttavat häntä lisäksi saamaan perustiedot tutki- muksen sisällöstä. Kortin tiedot kertovat tutkimuskoh- teen, käytetyt tutkimusmenetelmät ja päätulokset. "MCR-CD" on ryhmätyön tulos. Tiivistelmät ovat em. mai- den joukkotiedotustutkijoiden tai dokumentalistien kir- joittamia.

Täsmällisen julkaisuohjelmansa ansiosta CECOMin dokumen- taatiokortisto on ensimmäinen onnistunut yritys laatia systemaattinen kansainvälinen julkaisu ajankohtaisesta joukkotiedotustutkimuksesta Euroopan sosialistisissa maissa. Se perustuu julkaisuun "Polish Annotated Bibliography of Mass Media Science", jota IAMCR:n bib- liografinen osasto on suositellut mallina hyvästä alan dokumentaatiosta. Lyhyehköstä lästään huolimatta "MCR-CD" on jo muodostunut tärkeäksi osatekijäksi jouk- kotiedotuksen eri aloilla työskentelevien tutkijoiden työssä näissä maissa. Näin se palvelee sosialististen maiden tutkimuksen esittelyä kansainväliselle yleisölle.

Julkaisu leviää laajasti toimittajien keskuuteen sekä tutkimus- ja koulutuslaitoksiin. Koska CECOM toimii Unescon maailmanlaajuisen dokumentaatioverkoston alu- eellisena keskuksena, sen julkaisu leviää julkaisu- vaihdon puitteissa vastaaviin laitoksiin mm. Ranskassa,

Kanadassa, Singaporessa, Ecuadorissa ja Iso-Britanni- assa. Suomessa CECOMin dokumentaatiojulkaisun tähän asti ilmestyneet kahdeksan korttinidettä (volume) ovat tutkijoiden käytössä ainakin NORDICOMissa Tampereella.

Yksinkertaisin tapa varmistaa "MCR-CD" kortiston sään- nöllinen saapuminen on lähettää tilauspyyntö osoitteel- la: The Press Research Centre, Rynek Główny 23, 31-008 Kraków, Poland. Yhden korttinipun hinta on US\$ 10. Julkaisija lähettää pyydettyä esittelykappaleita.

(Jyrki Jyrkiäinen)

tilastoiden...

KULTTUURITILASTO 1977 - TARPEELLINEN OPAS

Kiinnostus kulttuuria koskevien tilastojen julkaisemiseen on herännyt kaikissa Pohjoismaissa 1970-luvun puolivälissä. Tilastot ovat pohjoismaisten tilastokeskusten julkaisemia enemmän tai vähemmän yhteistyössä aomaiden opetus- ja kulttuuriministeriöiden tai muiden kulttuurielinten kanssa. Kulttuurin käsite on ymmärretty kaikissa tilastoissa suhteellisen laajasti ja ne sisältävät aikasarjojenkin muodossa tietoja myös joukkotiedotusvälineistä (kuten lehdistöstä ja radiosta). Tilastot sisältävät tietoja myös erilaisista vapaa-ajan harrastuksista ja toiminnoista. Viimeisimmät tilastot ovat seuraavat:

Tanska Dansk kulturstatistik 1960-1977, 1978
Norja Kulturstatistikk 1975, 1976
Ruotsi Kulturstatistik 1970-1975, 1977

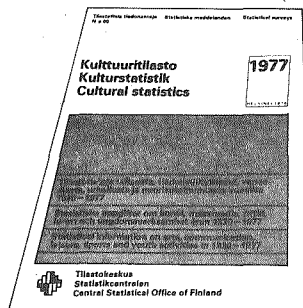
Tilastoja tullaan todennäköisesti kaikissa maissa julkaisemaan jatkossakin, mm. Ruotsissa julkaistaan seuraava tilasto ensi vuonna. Pohjoismaisen tilastoyhteistyön puitteissa Helsingörissä syyskuussa 1978 pidetty kulttuuritilastoja käsittelevä kokous päättyi myös suositukseen tällaisen tilastotutannon jatkamisesta.

Seuraavassa esitellään tarkemmin SUOMEN KULTTUURITILASTOJA 1977.

Valtiovallan laajempi osallistuminen taidepolitiikkaan tapahtui 1960-luvun puolivälissä, jolloin varmemman taiteen tukemisen periaatteen sijaan otettiin käyttöön taiteen edistämisen periaate. Samalla taiteen autonomiaa korostavasta asenteesta alkoi kehitys kohti näkemystä taidepolitiikasta yhteiskunnallisia tavoitteita toteuttavana yhteiskuntapolitiikan osa-alueena. Tämän myötä taidehallinnossa suoritettiin 1960-luvun lopulla merkittävä uudistus, johon liittyi eri apurahajärjestelmien laajentaminen ja yleensäkin valtiovallan antaman tuen lisääntyminen, joka perustui myös taiteen edistämiseen käytettävissä olevien varojen tuntuvaan kasvuun loton käyttöönoton ja menestymisen myötä.

Taidepolitiikan kysymykset ovat edelleen 1970-luvulla laajentuneet koskemaan taiteen tuotannon lisäksi myös taiteen jakelua ja siihen liittyvää tasa-arvoisuutta. Samalla ovat myös alueellisen taidepolitiikan ja taiteen harrastuksen kysymykset nousseet etualalle. Kehityksen myötä on myös taiteen käsite laajentunut koskemaan perinteisten ainutkertaisten taiteiden ja kirjallisuuden ohella myös joukkotiedotuksen piiriin kuuluvaa monistettua kulttuuria. Samalla taidepolitiikan ahtaaksi tuntunut käsite on korvattu nykyään kulttuuripolitiikan käsitteellä.

Valtiovallan taidepoliittinen aktivoituminen ja usean taiteen ja jopa joukkotiedotuksen alan (kuten kotimaisen elokuvataiteen) kehityksen perustuminen kokonaan valtiovallan toimenpiteisiin on ollut perusteena sille, että enenevässä määrin on haluttu tietoja taiteen ja kulttuurin eri alojen nykytilasta ja kehityksestä. Tätä taustaa vasten on nähtävä vastikään tilastokeskuksen julkaisema Kulttuuritilasto 1977, joka on ensimmäinen laatuaan Suomessa.

Julkaisussa on kulttuurin käsite ymmärretty varsin laajasti ja se pyrkii kattamaan taiteen, tiedonvälityksen, vapaa-ajan urheilun ja nuorisotoiminnan. Tämä tuo mukanaan tilastoihin tiettyä yleisluontoisuutta, mutta haku-teostyyppisessä julkaisussa, joka sisältää viittaukset tarkempiin lähdeoteuksiin, asia ei ole haitaksi. Tilastoon sisältyy myös nimestään huolimatta huomattavassa määrin aikasarjojen muodossa historiallista tietoutta eri aloilta. Tietoja on myös pyritty havainnollistamaan kuvioilla, mutta käytetyt ratkaisut suppeudessaan eivät tunnu riittävilä. Esimerkiksi Kulttuuritilasto 1977:n aihepiiriinkin läheisesti liittyvässä Elinolosuhteet 1950-1975 -tilastossa käytetyt ratkaisut ovat huomattavasti parempia.

Kulttuuritilasto 1977 on tuotettu tilastokeskuksessa erityisprojektina opetusministeriön rahoituksen turvin. Olisi hyödyllistä, jos tilaston tuotanto muutaman vuoden välein vakiinnutettaisiin tilastokeskuksen normaali-julkaisuksi. Samalla voitaisiin myös pyrkiä täydentämään ja täsmentämään tilastoa.

Martti Soramäki

SANOMALEHDISTÖHISTORIALLINEN BIBLIOGRAFIA ILMESTYNYT

Suomen lehdistöstä yleensä ja varsinkin sanomalehdistöstä on 1800-luvun jälkipuoliskolta lähtien ilmestynyt suuri määrä erilaista ja erityyppistä kirjallisuutta: muistelmia, pienimuotoisia monografioita ja historiikkkeja, yleisesityksiä, yliopistollisia opinnäytetöitä ja myös varsinaisia lehdistöhistorian tutkimuksia. Lisäksi itse lehdistössä on aikojen kuluessa käsitelty lukuisissa yhteyksissä sanomalehdistön vaiheita ja sen kulloistakin asemaa. Aineistoa tutkijoiden ja muiden lehdistön historiasta kiinnostuneiden käyttöön on siis riittämiin.

Tähän mennessä ei tämän laajan kirjallisen aineiston hakuteosta ole kuitenkaan ollut saatavilla, vaikka sanomalehdistön tutkimus on varsinkin 1960- ja 1970-luvuilla saanut kasvavaa jalansijaa ja hakuteoksen tarve on ollut mitä ilmeisin. Sanomalehdistöhistoriallisen bibliografian puute kävi polttavaksi 1970-luvun puolivälissä, jolloin Suomen sanomalehdistön

historia -projekti aloitti toimintansa päämääräänään maamme sanomalehdistön kokonaishistoria. Projekti otti heti alusta alkaen tavoitteekseen hakuteoksen, johon olisi koottu keskeinen tämän alueen varhempi kirjallisuus ja nimenomaan kaikki sanomalehdistön historiaan liittyvät tutkimukset ja tutkielmat. Muutaman vuoden työn jälkeen on SSLH-projektin julkaisusarjassa vihdoin ilmestynyt 140-sivuinen Suomen sanomalehdistön bibliografia, joka ainakin osin täyttää tähän saakka olleen aukon.

Kuten mainittu lehdistöstämme on vuosikymmenien saatossa kirjoitettu suunnaton määrä pikkuartikkeleita ja paljon on myös ilmestynyt kirjallisuutta, joka sisältöltään on usein verraten kirjavaa. Näin ollen on selvää, ettei nyt ilmestyneeseen bibliografiaan ole voitu sisällyttää läheskään kaikkea tiedossa olevaa kirjallisuutta ym. vastaavaa niin hyödyllistä kuin se olisi monella tapaa ollutkin. Esimerkiksi itse sanomalehdistöstä löytyviä artikkeleita ei ole huomioitu kuin poikkeustapauksissa. Niiden systemaattinen läpikäynnin olisi luonnollisesti ollut ylivoimainen tehtävä.

Bibliografia kattaa periaatteessa kaikki ne alueet, joilta sanomalehdistöhistoriallista kirjallisuutta on ilmestynyt. Näitä ovat Suomen lehtihistorian yleisesitykset, lehtien levikki, talous ja tekniikka, työntekijät ja työntekijäjärjestöt, eri lehtiryhmät (poliittinen lehdistö, paikallislehdistö jne.), lehdistön sisältö ja ulkoasu, mielipidesisältö jne. Ehkä laajimmin tilaa ovat saaneet lukemattomat monografiatutkimukset, yksittäisten lehtien juhlaulkaisut ja historia-artikkelit, joita ilmestyy lehtien toimesta tälläkin hetkellä vuosittain. Bibliografiassa on myös lukujen tietoliikenne uutiset ja uutisvälitys sekä sananvapaus, sensuuri ja propaganda alle koottu melkoinen määrä lehdistöhistorias- ta kiinnostuneille tarpeellista tietoa. Kirjan lopussa tuodaan esiin valikoima pohjoismaista lehtihistoriaa koskevaa kirjallisuutta.

Vaikka bibliografia on nimensä mukaisesti sanomalehdistöhistoriallinen bibliografia, on siihen sisällytetty myös lyhyet katsaukset uskonnolliseen, ulkosuomalaiseen, aika- ja erikoisalojen lehdistöön poimimalla mukaan muutamia tutkijoiden kannalta tärkeimmät yleisteokset. Mainit- tujen alueiden runsas ja monipuolinen kirjallisuus on kuitenkin pääosin täytyntä jättää nyt ilmestyneen kirjan ulkopuolelle.

SSLH-projektin julkaisema bibliografia on tarkoitettu lähinnä lehdistöhistoriallisten opinnäytetöiden parissa työskenteleville tutkijoille ja opiskelijoille. Kirjalla lienee kuitenkin myös laajempaa käyttöarvoa, koska se on laatuaan ensimmäinen hakuteos, joka sisältää keskitetyn katsauksen meillä julkaistusta sanomalehdistöhistoriallisesta kirjallisuudesta. SSLH-projektin suunnitelmiin kuuluu bibliografian jatkuva täydentäminen niin, että sopivan tilaisuuden tullen myöhemmin voitaisiin julkais- ta täydellisempi ja koko lehdistön laidasta laitaan kat- tava lehdistöhistoriallinen bibliografia.

Tanskanmaassa on jotain...

ILMAISLEHDET HALLITSEVAT PAIKALLISTA TIEDONVALITYSTÄ

Paikallinen tiedonvälitys Tanskassa on siirtynyt ilmais- lehdille, joita ilmestyy limittäin, lomittain ja päällekkäin peräti 342 kappaletta. Niiden painos on yhteensä 4,9 milj., joten joka kotiin tulee keskimäärin 2,3 il- maislehteä. Vauraimmilla alueilla Suur-Kööpenhaminassa postilaatikko kolahtee tiuhaan tahtiin keskiviikkois- sin ja torstaisin, sillä samalle alueelle voidaan jakaa jopa seitsemän kilpailevaa ilmaislehteä. Neljännes Tanskan paikallisista ilmaislehdistä on päivälehtikus- tantamojen hallussa.

Paikallislehtien Liiton hallitus tutustui syyskuussa Tanskan lehtioloihin ja saattoi vain todeta, ettei ole aiheellista kääntää paikallislehdeksi Tanskassa käytet- tyjä nimityksiä lokalavis ja distrikblad. Suomen pai- kallislehdille on ominaista tilauslevikki ja suurempi paikallisen uutisaineiston määrä levikkialueella väes- töön verraten. Tanskassa ilmoituksia otetaan 60 - 70 % palstatilasta, ja usein myös ketjujen yhteisaineisto tai ilmoitusteenasivujen aineisto lohkaisee osan uutis- tilasta. Kun lehdet ilmestyvät kerran viikossa ja keski- painos on Suur-Kööpenhaminassa 27 000, muualla maassa 10 000, ne eivät voi kovin tarkoin kertoa alueensa asi- oista.

Ilmaislehdet ovat kasvattaneet osuuttaan lehdistön il- moitustuloista. Vuonna 1968 - ennen suurten päivälehtien tuloa tälle kentälle - distrikblad-tyyppiset lehdet saivat 11% kaikkien erityyppisten lehtien ilmoitustu- loista. Vuonna 1973 osuus oli 17%, ja siirtymä kertyi kaikilta muilta lehtityypeiltä. Viime vuonna paikallinen ilmaislehdistö keräsi 400 milj. Tanskan kruunun tulot.

Provinsens Distriktsblade -järjestöön kuuluu 240 lehteä Suur-Kööpenhaminan ulkopuolella. Näillä lehdillä on pai- nosta 2,8 milj. Omistajana on usein yksityinen kirja- paino, jonka liikevaihdossa lehden osuus on kasvanut vuosi vuodelta. Keski-ikältään nämä lehdet ovat 35 vuot- ta, vanhin lähenee jo 200 vuoden ikää. Se muuttui il- maislehdiksi kymmenkunta vuotta sitten. Vain kahdella pikku saarella ilmestyy lehtiä, jotka ovat sinnikkääs- ti pysytelleet tilauspohjaisina.

Pääkaupungin suuret päivälehdet Berlingske Tidende ja Politiken tulivat ilmaislehtikentälle 1969-70 ja ostivat Kööpenhaminan lähistöltä vanhoja, vakiintuneita lehtiä, jotka muutettiin ilmaisjakeluun. Politiken julkaisee tai hoitaa 24 ilmaislehteä, painos 800 000. Berlingskellä on 13 lehteä, painos 400 000. Aluksi toiminta oli tappi- ollista, mutta tämän vuosikymmenen loppupuoliskolla kus- tantaminen kääntyi kannattavaksi. Politikenin paras il- maislehti, 50 000 kappaleen painoksena leviävä kolmiapi- la Kööpenhaminasta pohjoiseen, käyttää toimitus-, mark- kinointi-, jakelu- ja painatuskuluihin 10 milj. kruunua ja loput tuloista 8 milj. kruunua menevät Politikenin kassaan yleis- ja hallintokulujen katteeksi, ts. jotain varmaan liikenee päivälehden pönkittämiseen.

Tanskassa ilmestyy noin 50 päivälehteä. Muutkin kuin Kööpenhaminan suurlehdet julkaisevat ilmaislehtiä.

Pirjo Santonen

OPAS EUROOPAN SOSIALISTISTEN MAIDEN TIEDOTUSTUTKIMUKSEEN

Directory of Mass Media Research Centres in European Socialist Countries. Press Research Centre, Department of Documentation and Scientific Information. Cracow 1978, 3. laitos. 124 s.

Opaskirjan kolmas laitos sisältää tietoa 53 joukkotiedotustutkimusta ja toimittajakoulutusta harjoittavasta instituutiosta Euroopan sosialistisissa maissa. Aikaisempien laitosten tiedot on saatettu ajan tasalle ja lisäksi nyt esitellään 13 uutta instituutiota Bulgariasta, Tšekkoslovakiasta, DDR:stä, Unkarista, Puolasta, Romaniasta, Neuvostoliitosta ja Jugoslaviasta.

Opas on lähinnä kuvaileva luettelo ja se tarjoaa mahdollisuuden tietojen lisäämiseen näiden maiden tutkimus- ja koulutuslaitosten tutkimus- ja tehtäväalueista ja yksittäisistä tutkijoista. Kirjan tiedot on koottu kaikista saatavilla olevista lähteistä, pääasiassa laitoksille lähetetyn kyselylomakkeen avulla. Yksittäisten instituutioiden luonnehdinta on tapahtunut lomakkeen perusteella. Kyselylomakkeella on koottu mm. seuraavat tiedot:

I Tiedot instituutiosta

Nimi, luonne (tiedekunta, tiedeakatemia tutkimuslaitos, johonkin toiseen laitokseen liittyvä), jäsenyys kansainvälisissä järjestöissä (IAMCR, ESOMAR, GEAR, WAPOR), perustamisajankohta, nimenmuutokset, instituution johtajan täydellinen nimi.

II Tiedot instituution rakenteesta, toiminnasta ja tieteellisestä välineistöstä

Tutkimusalue ja -tehtävät, rakenne, koulutustehtävät ja -muodot, kirjasto, kirjallisen aineiston luonne, nimekennäärä, dokumentaatio-osasto, julkaisu-toiminta.

III Tutkijatiedot

Nimi, akateeminen oppiarvo, kiinnostusalueet.

Teoksen liitteenä on luettelo maiden joukkotiedotusalan tieteellisistä aikakauslehdistä (24) ja toimittajaliittojen äänenkannattajista (10). Lehdistä on ilmoitettu ilmestymistiheys, osoite ja julkaisukieli. Akateemisten oppiarvojen käännösten kohdalla on pyritty mahdollisimman kirjaimellisesti noudattamaan kunkin maan korkeakoulujärjestelmän käytäntöä. Käyttäjän kannalta olisi ehkä hyötyä kunkin maan hierarkian lyhyestä esittelystä.

Opaskirjan tietojen perusteella voi havaita, että tutkimusintressit suuntautuvat näissä maissa ensisijaisesti oman journalistisen järjestelmän kehittämiseen, mutta siinä hyvin monelle taholle, laitosten luonne poikkeaa huomattavastikin maasta toiseen (suhde tiede- tai taideakatemiaan, suhde yliopistollisiin oppiaineisiin) ja laitosten tehtävissä ja asemassa on viime vuosina tapahtunut uudelleenjärjestelyjä. Dokumentaatio-osastot ovat varsinaisissa tutkimuslaitoksissa olennaisia osia.

Opaskirja kannattaa sijoittaa salkun sivutaskuun vierailtaessa sosialistisissa maissa (sisältää mm. alkukieliset laitosten nimet osoitetietoineen) ja pitää käsillä alan tutkijatapaamisissa yleensäkin. Tietoja voi itse ajankohtaista kontaktien yhteydessä. Alkuvaiheen lähdeaineiston haussakin oppaasta on apua; useisiin luettelon tieteellisiin aikakauslehtiin sisältyy sisällysluettelot tai abstraktit englannin, saksan tai ranskan kielellä.

Opaskirjaa voi tilata yllämainitulta julkaisijalta osoitteella: 31-008 Kraków, Rynek Główny 23, Poland.

(Jyrki Jyrkiäinen)

IAMCR:N VARSOVAN KONFERENSSIN PAPERIT

Syyskuun 4-9. päivinä 1978 Varsovassa pidetyn IAMCR:n konferenssin teema oli "Mass Media and National Cultures". Ennalta ja itse konferenssissa jaetut paperit ovat nähtävissä ja lainattavissa Nordicomissa (Tampereen yliopisto, PL 607, 33101 Tampere 10, puh. 931-156 324).

Seuraavassa luettelo papereista:

SESSION I MASS MEDIA AND CULTURE - IDEOLOGIES, THEORIES, METHODOLOGIES

Mowlana, Hamid: Toward and integrative theory of mass media and culture

Zygmunt, Kazimierz: Mass media and cultural values sekä

Jowett, Garth: Mass media and culture: a response

Michaelis, Werner: Contribution to the discussion
Summary of Session I

SESSION II MASS MEDIA AND NATIONAL CULTURE-STRUCTURE, CONTENT, VALUES AND IMPACT

Pasquali, Antonio: Mass media and national culture: structure, content, values and impact

Firsov, B.M.: Socio-cultural peculiarities of the development of mass communication media in the USSR

Balle, Francis: Forms of social communication: an attempt at typology
sekä

Summary of Session II

SESSION III CROSS-CULTURAL AND INTERNATIONAL COMMUNICATION FLOW - POLITICAL, ECONOMIC, TECHNOLOGICAL FACTORS

O'Brien, Rita Cruise: Technological factors in international communication

Mikulowski-Pomorski, Jerzy: Perspectives of media research on international communication
sekä

Summary of Session III

SESSION IV CROSS-CULTURAL AND INTERNATIONAL COMMUNICATION CONTENT - VALUES - EFFECT

Sarkar, Chanchal: Cross-cultural exchange and international communication - a sub-continental perspective

Marko, Milos: Cross-cultural and international communication

Hartmann, Paul: Popular culture and development: a case study
sekä

Summary of Session IV

NORDICOMIN JULKAISUJA:

■ SUOMALAISEN TIEDOTUSTUTKIMUKSEN BIBLIOGRAFIA IV

(Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisusarja no 41/1978) Tampere 1978, 79 s. HINTA mk 12,50 (toimitetaan postiennakolla, ei postikuluja)

BIBLIOGRAFIAN II- ja III-osia saatavana hintaan 20,00 mk ja 26,50 mk (sama toimitustapa).

■ LUETTELO TIEDOTUSTUTKIMUKSEEN LIITTYVÄÄ AINEISTOA SISÄLTÄVISTÄ KIRJASTOISTA SUOMESSA

(toim. Paula Jyrkiäinen) Tampere 1978, 20 s. Saatavana Nordicomista veloitusetta.

KOKOUKSET

TIEDOTUSTUTKIJAT ENSI KESÄNÄ UUMAJASSA

Ensi kesänä Uumajassa pidettävästä neljänestä pohjoismaisesta tiedotuspillisestä konferenssista odotetaan osanottajamäärältään suurinta tähänastisista. Konferenssin järjestelyt ovat edenneet suunnitelmien mukaan.

Konferenssin kokonaisteema on "Massmedieutvecklingen i Norden: utbud, efterfråga och effekter". Konferenssin yhdeksi kieleksi ruotsin, tanskan ja norjan rinnalle on kelpuutettu englanti - tämä Suomen ehdotuksesta.

Ohjelmaa pyritään painottamaan entistä enemmän ryhmätyöskentelyn suuntaan. Suunnitelmassa on vain yksi ns. substanssikysymyksiä pohtiva yleisistunto, jonka kahden alustajan henkilöllisyys on vielä avoin eräiden ehdokaiden kieltäytyttyä.

Työryhmiä on perustettu seuraavat 11:

1. Masskommunikation i ett internationellt perspektiv (pj Martti Soramäki)
2. NORDSAT - teknologi, innehåll och konsekvenser
3. Nyheterna och verkligheten (pj Jorma Miettinen)
4. Strukturella och innehållsmässiga drag i dagspressens utveckling
5. Medierna i socialisationsprocessen
6. Nya lokala medier
7. Informationsklyftor och kommunikationsresurser (pj Taisto Hujanen)
8. Fiktio och verklighet
9. Medieideologier och ytrandefrihet i Norden
10. Könsroller och massmedier
11. Journalisten i medieorganisationen.

Kaikkien ryhmien puheenjohtajuudesta ei vielä ole varmuutta. Suluissa mainitut suomalaiset puheenjohtajat ovat kuitenkin kaikki lupautuneet tehtävänsä.

Erityisesti on korostettava, että viime keväänä tehty mielipidekysely oli tarkoitettu yleisen konferenssia koskevan kiinnostuksen kartoittamiseksi. Kyseessä ei siis vielä ollut ilmoittautuminen, vaan se on tehtävä erikseen kuluva talven aikana - konferenssin järjestäjät lähettävät tätä varten paperit ennakkokyselyyn vastanneille. Muiden on syytä ottaa yhteys Pertti Hemänukseen.

••

SSLH-PROJEKTIN SYYSSEMINAARI TVARMINNESSA 27.-28.10.78

Suomen sanomalehdistön historia -projektin perinteinen syysseminaari pidettiin Tvärminnen eläintieteellisellä asenalla 27.-28.10. Seminaarissa käsiteltiin eräitä sanomalehdistön historiantutkimuksen kannalta tärkeitä erikoiskysymyksiä, kuten esimerkiksi lehtien sukupuuproblematiikkaa (Päiviö Tommila), sanomalehtien perustamisprosessia 1800-luvulla (Eeva-Liisa Aalto) ja sanomalehdistön maakunta- ja puoluesidonnaisuutta autonomian ajalla (Matti Kinnunen). Näiden lisäksi Pertti Hemänus alusti aiheesta "Sanomalehti - paikallislehti - aikakauslehti; käsitteiden selvittelyä". Hemänus totesi, etteivät mitkään tekijät kovin hyvin erottele eri lehtityyppejä toisistaan, mutta sisällön perusteella sanomalehdeltä voitaisiin edellyttää sisällön ajankohtaisuutta sekä paikallisen aineiston ensisijaisuutta. Aikakauslehdelle on Hemänuksen mukaan ominaista säännöllinen ilmestyminen ja "lehden luonne" (vastakohtana esim. kirjasarjan osa).

(Ari Uino)

Suomalaisten aloitteesta suunnitellaan konferenssin yhteyteen (esim. yhdeksi päiväksi ennen sen alkua) kansainvälistä satelliittiseminaaria, johon osallistuisi myös ainakin kanadalaisia asiantuntijoita. Seminaari koordinoitaisiin ryhmän no 2 työskentelyn kanssa.

(Pertti Hemänus)

••

NATS 1979 KONFERENSSI TURUSSA

NATS (Nordisk Avisteknisk Samarbetsnämnd) on pohjoismaisen lehdistöteknillinen yhteistoimintalautakunta. Ikää NATS:lla on 11 vuotta, sihteeristö on Tukholmassa. Suomalaiset ovat kuitenkin aktiivisesti mukana NATS:n toiminnassa. Tällä hetkellä puheenjohtajana on tekn.joht. Rainer Toiviainen (Hufvudstadsbladet, Helsinki).

NATS rahoittaa sanomalehtitekniisiä tutkimuksia, järjestää seminaareja sekä järjestää vuosittain sanomalehtikonferenssin. Vuoden 1979 NATS:n konferenssi pidetään Turussa, helmikuun alussa. Osanottajia neljästä pohjoismaasta odotetaan viittisen sataa. Osanottajat ovat ensi sijassa yritysjohtajia ja teknisiä johtajia, mutta myös toimittajia markkinoinnin edustajia ja tutkijoita on mukana. Konferenssi pidetään hotelli Ikituuriassa, jossa on myös laaja sanomalehtitekniinen näyttely.

KONFERENSSIOHJELMA

Tiistai 6.2.

- 10.00 NATS-konferenssin avaus
Kaupunginvaltuuston puheenjohtaja Heikki Löytty-niemi
Varatoimitusjohtaja Keijo Ketonen, Turun Sanomat
- 10.15 NATS 1978
Tekn.joht. Rainer Toiviainen, Hufvudstadsbladet
Tämän jälkeen konferenssi jatkuu teemanaan "Pohjoismaisten sanomalehtien asema tänään ja huomenna uusien viestinten taustaa vasten"
Puheenjohtajana: Toim.joht. Per-Erik Lönnfors, Hufvudstadsbladet
- 10.30 Sanomalehtien asema
Toim.joht. Per-Erik Lönnfors
- 11.15 Mitä voimme odottaa tekniikan kehitykseltä?
a) Tekstin- ja kuvankäsittely toimituksessa, ilmoitusosastolla ja tuotannossa
Käyttöpääll. John Christensen, Aalborg Stiftstidende
b) Painaminen ja postitus
Joht. Gunnar Strandenes, Bergens Tidende
- 12.15 Lounas
- 13.45 Kuinka paljon aikaa ja rahaa kuluttaja käyttää joukkotiedotukseen
Toimittaja Ivar Ivre, Sveriges Radio
- 14.10 Uudet viestimet
a) "Telset" - teletekstikokeilu Helsingissä
Proj.pääll. Pekka Jaakola, Telset-projekti
b) "Data-TV" - kokeilu Tukholmassa
Joht. Karl-Hendrik Ekberg, Svensk Tidningsutgivareföreningen
c) Helsingin kaapelitelevisio
Ohjelmapääll. Jarmo Viljakainen
d) Paikallissradiotoiminta laajenee pohjoismaissa
Kontt.pääll. Reidar Hirsti, Norsk Rikskringkastning
e) Nordsat - uhka sanomalehdille?
Joht. Chresten Reves, DDPFF Kööpenhamina

- 16.00 Yleinen keskustelu päivän teemasta
16.30 Uusien viestinten demonstraatio

Keskiviikko 7.2.

- Tekstinvalmistustekniikka
Puheenjohtaja: Ins. Carl Peter Løken, Indre Smaalenenes Avis, Mysen
- 9.00 Tekstinkäsittelyjärjestelmien arviointi
Ins. Claes Ehander, Grafiska Forskningslaboratoriet
- 9.00 Näin me valmistamme tekstin...
a) ... Oppland Arbeiderbladissa
Faktori Jan Fredrikstad, Gjøvik
b) ... Värnamo Nyheterissä
Päätoimittaja Karl-Erik Johansson, Värnamo
c) ... Keskisuomalaisessa
Kehitysjoht. Pekka Perttula, Jyväskylä
- 11.00 Kahvitauko
- 11.30 Kokemuksia näyttöpäätetaitosta
Tuotantojoht. Oscar Eilert Uv, Adresseavisen, Trondheim
- 12.00 Digitaalinen kuvankäsittely
Prof. Olavi Perilä, Teknillinen korkeakoulu, Otaniemi
- 12.30 Politikenin tietokonepohjainen arkisto
ATK-pääll. Jørn Nelsing, Politiken, Kööpenhamina
- 13.00 Lounas
- Iltapäivällä: tutustumiskäynnit Turun Sanomiin
4 vaihtoehtoa: Toimitus keskustassa, sanomalehtipaino (latomo, repro, paino, postitus) Artukaisissa, Polytypos Artukaisissa, luettelopaino Itäharjussa

Torstai 8.2.

- Repro, painaminen, postitus
Puheenjohtaja: Joht. Niels Meyer, Politiken, Kööpenhamina
- 9.00 Kokemuksia elektroonisesta Autokon-kamerasta
Tuotantojoht. Paul Hasager, Aktuelt, Kööpenhamina
- 10.00 Parempaa väripainatusta sanomalehdissä
Joht. Gunnar Sixtensson, Sydsvenska Dagbladet/Kvällsposten, Malmö
- 10.00 Kahvitauko
- 10.30 Kokemuksia painokoneen automaatiosta
a) Aamulehti
Tekn.joht. Matti Kuusela, Tampere
b) Helsingin Sanomat
Tuotantojoht. Hannu Kilttilä, Helsinki
c) Turun Sanomat
Kirjapainonjoht. Seppo Viitanen, Turku
d) Expressen
Ins. Sture Blücher, Jönköping
- 12.00 Postituksen ja jakelun integraatio
Ins. Stig Lundqvist, Norrköpings Tidningar
- 12.20 Enemmän yhteistyötä!
Päätoimittaja Alf Schjøttz-Christensen, Aalborg Stiftstidende
- 12.50 Konferenssin päättäminen
- 13.00 Lounas
- Iltapäivällä käynnit Turun Sanomissa (kuten 7.2.)

Perjantai 9.2.

Aamulla: Käynnit Turun Sanomissa (kuten 7.2.)

Bussimatkat tutustumiskäynneille Aamulehteen Tampereelle tai Helsingin Sanomiin ja Paasipainoon Helsinkiin

••
••

THE ROLE OF PUBLIC IN MAINTAINING PEACE

Yleisön ja yleisen mielipiteen rooli rauhanturvaamisessa - varsin ajankohtainen ja tieteellisesti haastava kysymyksenasettelu - oli aiheena Wienissä 23-24.09.78 pidetyssä symposiumissa "The Role of Public in Maintaining Peace", johon osallistui lähes kuusikymmentä eri alojen tutkijaa ja kansainvälisten järjestöjen edustajaa. Vaikka symposium ei ollut yksinomaan "tiedotusopillinen", nousivat nimenomaan "tiedotusopilliset kysymykset" kaikkein keskeisimmiksi niin analyttisellä kuin policy-tasolla.

Symposiumin keskustelut osoittivat, että triadi 'joukkotiedotus - yleinen mielipide - rauhan edistäminen' kysymyksenasetteluna tieteelliselle analyysille on itseasiassa hyvin kompleksinen (rauhan ja yleisen mielipiteen -käsitteiden sisältö, näiden ilmiöiden reaaliset piirteet kansallisella ja kansainvälisellä tasolla; joukkotiedotuksen kansalliset ja kansainväliset rakenteet, toimintaprinsiipit ja -normit jne.), mutta tähän mennessä saanut tiedotustutkijoilta varsin vähän syvällistä ja vahvaa analyysia.

Ns. policy-kysymyksissä varsin useat osanottajat korostivat journalistien merkitystä ja vastuuta yleisen mielipiteen muokkaajina myös rauhan kysymyksissä. Tässä suhteessa korostettiin journalistien eettisten koodien analyysin ja kehittämisen keskeisyyttä. Samalla kiinnitettiin erityistä huomiota journalistien koulutukseen. Osanottajat hyväksyivätkin yksimielisesti "päättöslauselman", jossa kehoitetaan edistämään toimia eräänlaisen kansainvälisen suosituksen aikaansaamiseksi koskien journalistien koulutusta rauhan ja kansainvälisen yhteisymmärryksen edistämiseksi.

Symposium, jonka järjestäjinä toimivat International Institute for Peace ja International Peace Research Association, osoittautui varsin hedelmälliseksi keskustelufoorumiksi kaikkia maanosia edustavien tutkijoiden välillä. Tällainen kansainvälinen ja eri tieteenalojen välinen yhteistyö onkin ehdoton edellytys rauhan kysymyksiä analysoinnissa.

(Leena Paldán)

DOKUMENTIT

HUJANEN 76

HUJANEN, TAISTO: SIIRTOLAIUSINFORMAATIO LÄNSI-EUROOPAN MAIDEN SIIRTOLAISSPOLIITIKASSA (lisensoitittu)

Pietilä:

Tutkielma poikkeaa mielenkiintoisella tavalla sellaisista empiirisvoittoisista opinnäytetöistä, jotka ovat menneinä vuosina olleet hyvin tavallisia niin tiedotusopissa kuin muissakin erityisissä yhteiskuntatieteissä. Tutkielman aiheena on nimensä mukaisesti siirtolaisinformaatio Länsi-Euroopan maissa, mutta se ei ole varsinaisesti empiirinen selvitys aiheesta. Itse asiassa Hujanen on raportoinut aiheesta tekemänsä empiirisen tutkimuksen erikseen, ja nyt käsillä olevassa tutkielmassa hän pyrkii tarkastelemaan tuossa raportissa esitettyjä tutkimustuloksiaan laajemmasta yhteiskunnallisesta perspektiivistä käsin.

Tiedotusopin laitoksella parhaillaan valmistella olevassa tutkimuspoliittisessa ohjelmassa tiedotusoppi esitetään toisaalta osaksi yleistä yhteiskuntatiedettä ja toisaalta omaksi erityiseksi tutkimuksen- tai tiedeenalukseksi. Osana yleistä yhteiskuntatiedettä tiedotusoppi tutkii viestintäluontoisten ilmiöiden yhteiskunnallista olemusta - so. tarkastelee viestintäilmiötä yhteiskunnan syvemmän tason manifestoitumina ja pyrkii ymmärtämään niitä tästä käsin. Tämä tutkimusote on ohjelmaluonnoksessa implisiittisesti priorisoitu, koska siinä painotetaan erityistieteellisen tutkimuksen - so. viestintäluontoisten ilmiöiden viestintäpuoleen kohdistuvien tutkimusten - syventämistä yleistieteelliseen suuntaan aina kuin vain mahdollista. Hujanen tutkielma on erinomainen esimerkki siitä, miten ohjelmaluonnoksessa esitettyjä periaatteita voidaan konkreettisesti tutkimustyössä pyrkiä toteuttamaan.

Tutkielman implisiittinen lähtökohta on, ettei siirtolaisinformaatioilmiötä voida ymmärtää ymmärtämättä itse siirtolaisuutta - ja ettei siirtolaisuutta muulestaan voida ymmärtää ymmärtämättä sitä yhteiskuntataloudellista muodostumaa ja sen lainalaisuuksia, jonka puitteissa siirtolaisuusilmiö konkretisoituu. Hujanen näkee Länsi-Euroopassa toisen maailmansodan jälkeen tapahtuneen siirtolaisuuden perustan seuraavallaisena (s. 13): "Lähtökohtana on ollut keskeisissä Länsi-Euroopan teollisuusmaissa toimivien suur yritysten tarve saada lisätyövoimaa kotimaisten reservien ehtyessä. Samaan aikaan reuna-alueiden valtiot ovat olleet halukkaita suostumaan siirtolaisuuteen vähentääkseen sisäisiä työllisyysongelmia ja niistä johtuvaa poliittista levottomuutta".

Siirtolaisuus nähdään näin yhdeksi työvoiman uusintamisen muodoksi kapitalistisessa järjestelmässä. Tämä uusintaminen ei tapahdu spontaanisti, yksin 'sokeiden' markkinavoimien määräämänä, vaan valtiot puuttuvat siihen enemmän tai vähemmän siirtolaispolitiikan muodossa - so. säätelämällä muuttoliikettä lainsäädännön ja muiden keinojen avulla. Siirtolaisinformaation Hujanen katsoo yhdeksi tällaiseksi keinoksi. Toisaalta informaatio ei useinkaan liity niin välittömästi siirtolaisuuden säätelyyn kuin esim. lainsäädäntö. Tässä mielessä Hujanen erottaakin kahdenlaista informaatiota - ohjaavaa, joka liittyy välittömästi siirtolaisuuden säätelyyn työvoiman uusintamisen muotona, sekä sopeuttavaa, jonka tarkoituksena on luoda tälle yleiset edellytykset. Jälkimmäisentyypin informaation Hujanen katsoo vaikuttavan työvoiman uusintamiseen epäsuorasti tuotantosuhteiden uusintamisen kautta.

Hujanen on siis kehittänyt yllä luonnostellun abstraktion saadakseen sijoitettua siirtolaisinformaation yhteiskunnallisiin yhteyksiinsä ja voidakseen ymmärtää sen eri muodot. Tämä abstraktion kehittäminen on erinomainen ansio sinänsä. Toisaalta se jää tutkielmassa vielä varsin yksipuoliseksi, karkeaksi ja keskenäiseksi, osin jopa epätäsmälliseksi ja ristiriitaiseksi, mikä osoittaa, ettei Hujanen ole vielä kyennyt haltuunottamaan tutkimansa todellisuutta niin syvällisesti kuin se tältä osin olisi mahdollista.

Tutkielman epätäsmällisyydet ja ristiriitaisuudet aiheutuvat syvimmästään siitä, että Hujanen on asiaa itse täysin tiedostamatta tarkastellut siinä kahta eri ilmiötä erittelemättä niitä suhteessa toisiinsa. Tämä seikka olisi voinut tulla selvästi tiedostetuksi, jos käsite siirtolaispolitiikka olisi tutkielmassa määritelty eksplisiittisesti. Nyt tutkielmasta käy vain implisiittisesti ilmi, että siirtolaispolitiikka viittaa toimenpiteisiin, joiden avulla pyritään tiettyyn päämäärään siirtolaisuusilmiön osalta ja siirtolaisten suhteen - so. pyritään joko tilapäiseen tai pysyvään sijoittumiseen johtavaan siirtolaisuuteen, joiden toteuttamiseen liittyen siirtolaiset pyritään joko eristämään yhteiskunnasta tai integroimaan siihen.

Tutkielmasta puuttuu nyt näiden kahden siirtolaisuusmuodon täsmällisempi tarkastelu. Siitä ei eritellä sitä, miksi kapitalistisen järjestelmän puitteissa voi esiintyä kaksi hyvin erilaista siirtolaisuusmuotoa, eikä myöskään täsmennetä sitä, miten nämä kaksi siirtolaisuusmuotoa tarkkaan ottaen toisistaan eroavat. Edellisestä puutteesta Hujanen näyttää itsekin olevan tietoinen (ks. s. 128), joten se voidaan tässä sivuuttaa. Ja itse asiassa jälkimmäinen puute onkin tutkielman kannalta kohtalokkaampi sellaisena kuin tutkielma nyt on.

Nimittäin näiden kahden siirtolaisuusmuodon välisten erojen huolellinen erittely olisi väistämättä johtanut esim. sen oivaltamiseen, ettei siirtolaispoliittisista ideologioista voida niiden yhteydessä puhua lainkaan samassa mielessä. Tilapäissiirtolaisuuteen liittyvän ideologian tehtävänä on - kuten Hujanen tätä koskevassa erittelyssä (esim. s. 20-23) toteaa - osoittaa tilapäissiirtolaisuus siirtolaisten vapaasta tahdosta johtuvaksi ja näin peittää siirtolaispolitiikan todellinen luonne. Sen sijaan pysyvään sijoittumiseen johtavaan siirtolaisuuteen ei ideologiakäsitemiedellä kuvattunaisältöisenä tietystikään päde. Se saa eri luonteen ja sisällön siitä riippuen, pyritäänkö pysyvään sijoittumiseen tähtäävässä siirtolaisuudessa siirtolaiset assimiloimaan vai pyritäänkö todelliseen kulttuuripluralismiin. Assimilaatiotapauksessa ideologian tehtävänä on tietysti taivuttaa siirtolaiset assimiloitumaan, kulttuuripluralismitapauksessa taas taivuttaa isäntämaan kansalaiset hyväksymään maan muuttuminen monikulttuuriseksi.

En. kahden siirtolaisuusmuodon erojen erittelemättä jättämisestä on seurannut paitsi epämääräisyyttä ideologiakäsitteen käytössä myös epämääräisyyttä siirtolaispolitiikkoihin liittyvien kulttuuripoliittisten vaihtoehtojen teoreettisessa erittelyssä. Hujanen erottaa toisistaan kaksi kulttuuripoliittista vaihtoehtoa: kulttuuripluralismin ja assimilaation. Tämä erottelu perustuu siihen, käytetäänkö siirtolaisinformaatiossa etupäässä siirtolaisten äidinkieltä (kulttuuripluralismi) vai isäntämaan kieltä (assimilaatio) (s. 73). Erottelu on sinänsä järkevä tuntuinen, mutta se ei osoittaudu riittäväksi, kun näitä kulttuuripoliittisiä vaihtoehtoja suhteutetaan teoreettisesti siirtolaispolitiikan muotoihin.

Esim. tilapäissiirtolaisuuteen voi liittyä kaksi kulttuuripoliittista strategiaa: joko heitteillejättö (jota Hujanen sekaannuksina aiheuttavasti nimittää "peiteteksi" assimilaatiopolitiikaksi, vrt. s. 76 ja 99) tai näennäinen kulttuuripluralismi. Ts. siirtolaiset voidaan jättää joko kulttuurisesti heitteille tai tarjota heille äidinkielistä informaatiota. Jälkimmäinen kulttuuripoliittikka on kuitenkin näennäistä kulttuuripluralismia siksi, ettei tuon tarjonnan tarkoituksena ole edesauttaa siirtolaiskielisten vähemmistö-kulttuurien kehittymistä isäntämaan kulttuurin keskelle vaan sen tarkoituksena on ylläpitää siirtolaisten paluumotivaatiota koti-ikävänsä avulla, jotta siirtolaisien kierto pysyisi käynnissä. Tätä tilapäissiirtolaisuuteen liittyvän kulttuuripluralismin näennäisyyttä Hujanen ei näytä tiedostaneen - ei ainakaan tarpeeksi syvällisesti.

Taas pysyvään sijoittumiseen johtavaan siirtolaisuuteen voi liittyä kolme kulttuuripoliittista strategiaa: heitteillejättö, assimilaatio tai todellinen kulttuuripluralismi. Nämä kulttuuripoliittiset strategiat Hujanen tosin on tiedostanut, mutta niiden esittely ja erittely on puutteellista. Erityisesti arvostelisin tässä yhteydessä tutkielman kuviota 4 (s. 74), jonka perusidea on oikein ymmärä. Jos sen tarkoituksena on havainnollistaa siirtolaispolitiikkojen ja kulttuuripoliittisten strategioiden välisiä yhteyksiä siirtolaisten eristämisen vs. integroinnin näkökulmasta, niin tätä se ei kyllä tee vaan yksinomaan sekoittaa asioita entisestään.

En kahden siirtolaisuusmuodon erojen erittelemättä jättämisestä johtuu myös se, että siirtolaisinformaation tehtäviä eri siirtolaispolitiikkojen osana koskeva teoreettinen erittely ontuu melkoisesti. Ensimmäkin on selvää, että onnistuakseen tilapäissiirtolaisuuden politiikka tarvitsee periaatteessa laajemman siirtolaispolitiittisen koneiston kuin mikä on välttämätöntä pysyvään sijoittumiseen johtavassa siirtolaisuudessa. Näet siirtolaisten kierto ei tapahdu aivan niin itsestään kuin siirtolaisten maahan sijoittuminen. (Kokonaan toinen asia on, että sijoittuvassa siirtolaisuudessa siirtolaisten tarvitsemista palveluksista huolehtiva koneisto rupeaa pakostakin paisumaan). Näin ollen tuntuisi luontevalta olettaa, että tilapäissiirtolaisuuden ylläpitäminen edellyttää varsin paljon siirtolaisille suunnattua informaatiota - nimenomaan sellaista, joka edesauttaa siirtolaiskiertoa eli pitää siirtolaisten paluumotivaatiota yllä. Niinpä tutkielman kuviossa 3 (s. 61) oleva oletamus, että tilapäissiirtolaisuuden oloissa siirtolaisinformaatio olisi kaikinpuolisesti vähäistä, ei tunnu perustellulta - eikä tämä oletamus saakaan empiiristä tukea (ks. s. 121-122).

Myös kulttuuripoliittisten strategioiden täsmällisempi erittely ja oikea kytkeminen eri siirtolaispolitiikkoihin olisi luonut vankempaa ohjaa siirtolaisinformaatiota koskevien olettamusten muodostamiseksi. Se olisi myös väistämättä paljastanut sen, ettei kerättyä siirtolaisinformaatioaineistoa voida tarkastella esim. heitteillejättöstrategian (eli "peitetyn" assimilaatiopolitiikan) ja varsinaisen assimilaatiostrategian näkökulmasta. Nimittäin heitteillejättöstrategian olettaisi heijastuvan kaikenlaisen siirtolaisinformaation vähäisyytenä ja taas varsinaisen assimilaatiostrategian siirtolaiskielisten informaation vähäisyytenä mutta isäntämaankielisen siirtolaisinformaation runsautena. Nyt kun ei ole tietoa isäntämaankielisestä siirtolaisinformaatiosta, ei heitteillejättöstrategiaa ja assimilaatiostrategiaa voida informaatiotietojen perusteella erotella toisistaan. Eräät mielivaltaisilta tuntuvat kohdat siirtolaisinformaatiota koskevan aineiston tarkastelussa ja tulokinnassa (em. s. 99, 101-102 tai 113) johtunevat siitä, ettei tätä seikkaa ole otettu riittävän tarkoin huomioon.

Kuten edellä totesin Hujanen peruslähtökohtana on, että Länsi-Euroopan toisen maailmansodan jälkeinen siirtolaisuus on työvoiman uusintamisen eräs muoto ja että siirtolaisinformaatio osana siirtolaispolitiikkaa palvelee tätä työvoiman suusintamista sekä välittömämmin (ohjaava informaatio) että välillisemmin (sopeuttava informaatio). Huolimatta siitä, että työvoiman uusintaminen tästä syystä on yksi tutkielman kulkavivikäsitteitä, sitä ja sen eri muotoja ei tarkastella tarkemmin. Lähdeluettelon perusteella Hujanen ei esim. näytä perehtyneen yhteenkään varsinaisesti tätä ilmiötä käsittelevään lähdeoteeseen. Myöskään informaation funktioita yhteiskunnassa yleensä ei tarkastella sen yksityiskohtaisemmin. Kumminkin tarkastelut olisivat kuitenkin olleet tarpeen, jotta olisi saatu luotua seikkaperäinen kuva siitä, miten informaatio yleensä ja erityyppinen informaatio erityisesti palvelee työvoiman uusintamista yleensä ja erityisesti siirtolaisuutta sen yhtenä muotona.

Edelliseen liittyvänä eräänä yksityiskohtana voisi mainita sen, että Hujanen ei esim. tarkastele teoreettisesti viihteellistä informaatiota suhteessa työvoiman uusintamiseen, vaan tämä tärkeä kysymys tulee esille vain ohimennen empiiristen tulosten tarkastelun yhteydessä (ks. s. 19 ja 113). Tämä on vahinko yhtäältä siksi, että tähän kysymykseen kieltoutuu erittäin kiintoisia teoreettisia ongelmia, ja toisaalta siksi, että siirtolaiset ilmeisesti kuluttavat paljon juuri viihteellistä joukkotiedotusaineistoa (ks. s. 112).

Kaikenkaikkiaan siinä teoreettisessa abstraktiossa, joka tutkielmassa on kehitetty siirtolaisinformaatioilmiön teoreettiseksi haltuunottamiseksi, on paljon sijaa arvostelulle. Toisaalta tämä on hyvin ymmärrettävää. Tie, jonka Hujanen tässä työssä on valinnut, on tieteellisessä mielessä hyvin vaativa. Tästä taustasta se on vaikea erityisesti myös siksi, että se empiirinen aineisto, josta käsin Hujanen on lähtenyt etenemään ymmärtääkseen siirtolaisinformaatioilmiön, on resurssisyydestä valitettavan suppea ja yksipuolunen ja tilaustutkimuksille tyypilliseen tapaan koottu suhteellisen epäteoreettisesta ja problematisoimattomasta näkökulmasta käsin. Näin ollen pidän Taisto Hujanen tutkielmaa kaikista sen puutteista huolimatta ansiokkaana suoritukseksi ja suosittelen mieliihyvin sen hyväksymistä lisenssiaatin tutkintoon oikeuttavaksi oppinäytteeksi.

Tampereella syyskuun 30. päivänä 1976
Veikko Pietilä, apulaisprofessori

Toukoma:

Tutkimuksen lähtökohtana on siirtolaisodellisuus, sellaisena kuin se ilmenee Länsi-Euroopan teollisuusmaissa. Tätä todellisuutta muovaa kunkin valtion harjoittama siirtolaispolitiikka, jonka eräänä säätely- ja vaikutuskeinona toimii siirtolaisinformaatio.

Siirtolaisinformaatio nähdään tutkimuksessa välineenä siirtolaispolitiikan ja työvoimapolitiikan toteuttamiseksi. Sen tehtävänä on tällöin olla lähinnä viranomaisten toimenpiteiden tukena, pohjustaa annettavia "hallinnollisia määräyksiä", kuten esimerkiksi (s. 2-4) osoitetaan. Siirtolaispolitiikka esitetään yksisuuntaisena, isäntämaan ehdoilla tapahtuvaksi, joskin "informaatio-prosessien ohjaava ja organisoiva luonne on kuitenkin erilainen sen mukaan, miten välittömästi ne liittyvät aineellisten olosuhteiden manipulointiin" (s. 3).

Ilmeisesti käytännössä useimmiten onkin niin, että siirtolaisuus on enemmän tai vähemmän tahdoton poliittinen, jolla itsellään ei juuri ole vaikutusta siirtolaispolitiikan prosesseihin, aineellisiin enempää kuin informaatioprosesseihin. Siitä huolimatta myös siirtolaisista itsestään lähtevä vaikuttaminen olisi ollut syytä ottaa huomioon informaatioprosessien tarkastelussa. Tällaista vaikutustahan tapahtuu ainakin jossain määrin esim. siirtolaisjärjestöjen sekä poliittisten puolueiden ja ammattiyhdistysten kautta (sikäli kuin siirtolaisten ääni niissä tulee kuuluviin), samoin kuin myös informaalisia teitä, kuten yksityisten siirtolaisten ja siirtolaisryhmien mielipiteenilmaisujen muodossa.

Siirtolaispolitiikan, ja siten ainakin välillisesti myös siirtolaisinformaation kolmas osapuoli on siirtolaisten lähtömaa. Länsimaiden osalta siirtolaispolitiikka, pyrkimys ottaa vastuuta ulkomaille muuttaneista kansalaisistaan ja vaikuttaa heidän oloihinsa, vaihtelee kenties vieläkin enemmän kuin siirtolaisia vastaanottavien maiden siirtolaispolitiikka - samoin kuin vaihtelee vastaanottajamaiden valmius ottaa "apua" lähtömaita. Tämä puoli siirtolaispolitiikasta ja sen informaatioprosesseista on jäänyt lähes täysin käsittelemättä. Lähtömaiden tuottamaa informaatiota esitellään tosin lyhyesti. Sen käsittely tapahtuu kuitenkin irrallaan muusta siirtolaisinformaatiosta, vaikka lähtömaan toimenpiteet ja informaatio ovat erottamaton osa sitä sosiaalista todellisuutta jossa siirtolaiset elävät.

Siirtolaisinformaation tutkimuksen tekijä jakaa 1) ohjaavaan ja 2) sopeuttavaan. Kumpikin näistä on luonteeltaan enemmistöstä lähtevää ja sen ehdoilla tapahtuvaa. Kuitenkin esim. Ruotsin Radion suomenkielisen toimituksen ohjelmapolitiikka (s. 118) sisältää siirtolaisten vähemmistöasemasta lähtevää, heidän omaa kulttuuri-identiteettiään tukevaa ainesta, jota voisi nimittää vaikkapa vähemmistöpoliittiseksi informaatioksi. Tällainen vähemmistön omilla ehdoilla toimiva siirtolaisinformaatio, vaikka se ei olisikaan missään vallitsevassa asemassa, olisi ollut syytä ottaa tarkastelun kohteeksi kolmantena siirtolaisinformaation tyyppinä.

Länsimaisten teollisuusvaltioiden siirtolaispolitiikassa voidaan erottaa kaksi päälinjaa: assimilaatorinen (U.S.A., Iso-Britannia, Ruotsi) ja eristävä (keski-eurooppalainen "tilapäisyyden ideologia"). Kuten tutkimuksen tekijä osoittaa (s. 79-80), sekä assimilaatio- että eristämispolitiikalla on ollut siirtolaisten integraatiota estävä ja syrjintää tukeva vaikutus. Kummankin suuntauksen maissa ollaan - ainakin periaate-ohjelmien tasolla - siirtymässä ns. funktionaalisen integraation suuntaan. Taisto Hujasen tutkimuksessa painottuu keski-eurooppalaisen siirtolaispolitiikan ja -informaation analyysi, assimilaatiopolitiikan ja sen aikaansaamien epäkohtien tarkastelun jäädessä vähemmälle. Pohjoismaissa esiintyvän siirtolaisuuden kannalta relevantimpaa olisi kuitenkin ollut näin ottaa nimenomaan jälkimmäistä.

Tutkimuksen tekijä ilmoittaa pyrkivänsä yleisnäköiseen siirtolaispoliittisten ideologiain tarkasteluun (s. 12). Vaikka "tilapäisyyden ideologian" ja siihen liittyvän siirtolaisinformaation analyysi onkin varsin ansiokasta, ei pyrkimys nopeasti vaihtuvan, "irrationaalisen" siirtolaistyövoiman hankkimiseen ole sen yleisnäköisempi kuin esim. Ruotsin suurteollisuuden omaksuma päinvastainen periaate: työvoiman vaihtuvuudesta aiheutuvien kulujen minimoiminen mm. perheellistä siirtolaistyövoimaa suosimalla, taloudellisella sidonnaisuudella (velka-autot, omakotitalolainat) yms. Toisaalta esim. lapsiperheiden muuton rajoittaminen - vaikka se liittyykin "tilapäisyyden ideologiaan" - ei ole pelkästään kielteinen ilmiö, kuten tutkimuksen tekijä tuntee otaksuvan, vaan nimenomaan perhesiirtolaisuuteen liittyy siksi vakavia epäkohtia mm. lasten koulutuksen ja tulevaisuuden kannalta, että yhä useammin on viime aikojen siirtolaispoliittisessa keskustelussa esitetty ajatuksia perheiden muuttamisen rajoittamiseksi.

Huolimatta pyrkimyksestä yleisnäköisyyteen tutkimuksen näkökulma jää jossain määrin suopeaksi, sanoisinko "keski-eurooppalaiseksi". Pienempiä tutkimuksen puutteellisuksia ja epätarkkuuksia (mm. eräiden käsitteiden käytössä ja määrittelyssä) olen tarkemmin selvittellyt tutkimuksen tarkastustilaisuudessa. Tutkimuksen kokonaisarvioinnissa sen ansiot painavat kuitenkin enemmän kuin puutteellisuudet.

Empiirinen ja teoreettinen aines ovat tutkimuksessa sopuosinnussa ja tukevat toinen toisiaan. Empiirisen aineiston käsittelyssä pitäydytään yksinkertaisissa, "klassisissa" metodeissa. Tutkimuksen tavoitteiden kannalta niiden käyttö on kuitenkin perusteltua.

Ottaen lisäksi huomioon, että tutkimus tarjoaa hyvät mahdollisuudet jatkaa väitöskirjatasolle saakka, voin mielihyvin puoltaa sen hyväksymistä opinnäytteeksi yhteiskuntatieteiden lisensiaatin tutkintoa varten.

Tampereella syyskuun 29 p:nä 1976
Pertti Toukoma, sosiaalipsykologian apulaisprofessori

MALMBERG 77

MALMBERG, TARMO: JOHDATUS ELOKUVAN SEMIOTIIKKAAN (lisensiaattityö)

Nordenstreng:

Tutkielma alkaa laajahkolla (26 s.) katsauksella yhteiskuntatieteiden ja tiedotusopin nykyvaiheeseen, jonka yhtenä piirteenä on juuri "semiotiikan esiinmarssi" ja tätä vastaava "paradigmakehitys". Tekijän lähestymistapaa kuvaa "käsitys siitä, että semiotiikka tarjoaa inhimillisen käytännön tutkimisen välineenä tai näkökulmana mahdollisuudet juuri sen murroksen läpiviemiseen ja toteuttamiseen, jonka olemme esittäneet välttämättömänä suhteessa tiedotusopin ns. rutiiniperinteisiin" (s. 24). Semiotiikka nähdään siten tavallaan tiedotusopin metodologiana: tarkastelemaan semiotiikka kulttuuria juuri merkki- ja viestintäjärjestelmänä, kuten tekijä alkulauseessaan toteaa (s. 1).

Varsinainen tutkielma jakaantuu kolmeen osaan: semiotiikan alueen määrittelyyn (s. 27-101), elokuvan tarkasteluun semiotiikan välinein (s. 102-213) sekä elokuvan, semiotiikan ja ideologian keskinäisyyksien tarkasteluun (s. 214-267). Tehtävämäärittelyksessään tekijä toteaa nimenomaisesti pyrkivänsä "realisoimaan näitä perspektiivejä soveltamalla semioottista tarkastelutapaa elokuvaan" (s. 26).

Semiotiikan eli yleisen merkkiteorian alue määritetään tietoteorian ja kielitieteen näkökulmista: "Tiedon synty ja hankinta ovat sidottuja kieleen, ja (verbaali)kieli on ilmeisimmin se merkkijärjestelmä, jolla tieto perustavimmin on formuloitavissa. Tätä voisi kutsua kolmisiteeksi, jossa epistemologia ja lingvistiikka kohtaavat semiotiikan leikkauspisteessä" (s. 28).

Tietoteoreettinen tarkastelu nojaa pääasiassa semiootikkoihin Umberto Ecoon ja Julia Kristevaan päätyen näkemään todellisuuden ja inhimillisen tajunnan välisen suhteen "merkityskäytäntönä" (s. 33). Tekijän kuten yleensäkin semiootikkojen "käsitteellinen väli-neistö" on kuitenkin paljolti lainattu filosofian suunnalla Charles Peirceltä ja kielitieteen suunnalla Ferdinand de Saussurelta: "Peirceen yhdistyy semiotiikan alueen episteeminen, de Saussuren lingvistinen rajauksemme" (s. 36). Niinpä tutkielmassa esitellään melko seikkaperäisesti merkin luonnetta (lähinnä Peirceen, Morrisin ja Hjelmslevin esityksistä lähtien mutta Econ tulkitsemana, s. 37-45). Merkkien tyypittely ikoneihin, indekseihin ja symboleihin perustuu Peirceen jaotteluun (s. 46-52). Merkkitutkimuksen osaluoiden rajaus syntaksiin, semiotiikkaan, pragmatiikkaan ja sigmatiikkaan lähtee puolestaan Charles Morrisin jaottelusta (s. 52-59).

Kielitieteellinen tarkastelu perustuu siis de Saussuren näkemukseen kielestä struktuurina sekä hänen tunnetuihin erotteluihinsa kielen ja puhunnan, ilmaisuuden ja sisällön sekä syntagmaattisten ja paradigmaattisten suhteiden välillä (s. 59-69). Lingvistiikan liittämisen semiotiikkaan tapahtuu lähinnä Roland Barthesin ja Claude Lévi-Straussin esitysten pohjalta (s. 69-87), mikä merkitsee mm. rajankäyntiä mytologian, ideologian ja objektiivisuusproblematiikan suuntiin.

Oman jaksonsa semiotiikan alueen määrittämisessä muodostaa strukturalismin tarkastelu semiotiikkaperinteen keskeisenä taustatekijänä (s. 88-101). Tässä yhteydessä esitetään "tekstiteoreettinen" näkemys kulttuurin tutkimisesta tekstinä, mikä puolestaan antaa kielelle - myös elokuvan kielelle - tietyn omaläpisen paikkansa todellisuuden ja sen käsittämisen välissä. Näin semiotiikka olisi "kullekin merkitysjärjestelmälle ja esitystavalle erityisten koodien tutkimusta" (s. 99).

Tutkielman toinen pääosa alkaa katsauksella elokuvan historiaan (s. 102-109). Tästä saatava 'opetus' sisältyy tekijän mielestä "siihen problematiikkaan, joka käsittelee viime kädessä elokuvan ja todellisuuden suhteita, so. elokuvan luonnetta erityisenä (ideologisenä) käytäntönä" (s. 109). Semioottisen elokuvatutkimuksen kehitystä tekijä kuvaa lähinnä Sergei Eisensteinin, André Bazinin, Christian Metzsin ja Peter Wollenin avulla (s. 110-118). Oman esityksensä "elokuvan semiotiikan painopisteistä" tekijä perustaa yhtäältä "kielianaalogaan" ja toisaalta: kooditutkimukseen", kummallakin suunnalla elokuvan semiotiikan uudemman kirjallisuuteen tukeutuen.

Tätä taustaa vasten elokuvan semiotiikkaa tarkastellaan sitten perusteellisemmin jaksoissa "elokuvan kielienomaisuus" (s. 125-183) ja "elokuva koodijärjestelmänä" (s. 183-213). Edelliseen sisältyvät kappaleet elokuvallisista merkeistä, syntagmaattisista ja paradigmaattisista suhteista sekä denotaatiosta ja konnotaatiosta elokuvassa. Jälkimmäinen jakso puolestaan tarkastelee elokuvaan sovellettavia koodeja päätyen mm. moninasiin kooditypologioihin, joiden pohjalta elokuva sitten nähdään "koodien strukturaationa" (s. 204-213) ja joiden varassa palataan mm. tekstuaalisuuden käsitteeseen. Kaiken kaikkiaan esitys perustuu yhtäältä edellisissä jaksoissa esitettyyn käsitteistöön ja toisaalta tiettyjen elokuvien esimerkinomaiseen tarkasteluun - kummassakin tapauksessa jälleen semiotiikan tunnettujen nimien (Barthes, Eco, Metz jne.) opastuksella.

Tutkielman kolmannessa pääosassa "elokuvan ja semiotiikan problematiikka nivotaan skemaattisesti kysymykseen ideologiasta, sen luonteesta ja perustavuudesta" (s. 214). Eräänlaisena ajatuksellisenä sidosaikana tässä yhteennivomisessa on käytännön käsite: todellisuus on haltuunotettavissa vain käytännön välityksellä.

Ideologian luonnetta tarkastellaan ensin klassisen marxilaisen näkemyksen valossa lähtien Marxista ja Engelsista ja päätyen Louis Althusserin, Lucian Goldmanin yms. nimien avulla ideologiaan "kokemuksena" ja "järjestelmänä" sekä tarkasteluihin ideologian suhteesta tieteeseen, tietoon ja yhteiskunnan taloudelliseen perustaan eli "ideologian autonomisuusongelmaan" (s. 215-231). Tämän jälkeen sijoitetaan elokuvan semiotiikka ideologiakäsitteistöön tarkastelemalla ensin kysymystä realismista (s. 233-245). Tässä yhteydessä tekijä pyrkii synteesiin mm. palaamalla Metzsin esittämään "suureen syntagmaatiikkaan" (jota luonnehditaan "elokuvallisen realismin konventiojärjestelmäksi", s. 236) sekä kooditutkimuksen näkökulmaan ("elokuvalliset" vs. "elokuvanomaiset" koodit, s. 237).

Toinen johtojatous elokuvan suhtautumisessa ideologiakäsitteistöön on elokuvan näkeminen tajuntateollisuutena (s. 245-267). Tässä Frankfurtin koulukunnan pohjalta lähtevässä tarkastelussa semiotiikka yhdistetään ensin ideologiakritiikkiin (mm. tekstianalyysin valossa, s. 247-255), mistä päädytään vihdoin näkemukseen elokuvasta ideologisena koneistona (s. 255-267). Tämän jokoavan erittelyn tiivistelmänä on "eräänlainen topologinen kuvaus siitä kokonaisuudesta, totaliteetista, jonka piirissä olemme liikkuneet": viiden käsitteen kooste, jonka muodostavat "käytäntö, praxis", "objektivoitu todellisuus", "luokkavoimat", "struktuurit tai välttämättömyystekijät" sekä "merkitysjärjestelmät" (s. 256). Tämä jäsenyys samoin kuin elokuvan tarkastelu "ideologian läpäisevyyden" (s. 257-263) ja "ideologisen taistelun" kannalta (s. 263-267) edustaa voittopuolisesti tekijän omaa panosta, joka useimpien aikaisempien jaksosten tapaan ei nojaudu toisten tutkijoiden ajatuksiin.

Malmbergin tutkielman luettelomaisen esittely lienee jo paljastanut työn luonteen ansioineen ja heikkouksineen. Kysymyksessä on poikkeuksellisen laajaan lukeneisuuteen perustuva katsaus suhteellisen uuteen ja Suomessa vain nimeksi viljeltyyn tutkimusalueeseen. Samalla kuitenkin kysymyksessä on ainakin yhteiskuntatieteiden ns. eksaktin perinteen kannalta varsin vaikeaselkoinen työ, jonka käsitteistö ja ilmaisutapa jää hyväntahtoisesellekin lukijalle monin paikoin hämäräksi. Osittain tämä on seurausta aiheen luonteesta: vakava yritys tehdä jonkin tutkimusalan kokonaiskatsaus ansaitsee sinänsä kiitosmaininnan, mutta samalla joudutaan toteamaan että kokonaiskatsaus muodostuu vain harvoin tieteelliseksi ongelmanasetteluksi.

Malmbergin lisensiaattitutkielman tapauksessa ei kokonaiskatsauksesta nouse - sen enempiä tekijän itsensä kuin lukijankaan (ainakaan tiedotusopin edustajan) voimin - sellaista laadullisesti uutta tieteellistä käsitteistöä tai kysymyksenasettelua, joka antaisi aiheen luonnehtia työtä "innovaatioksi" (muussa kuin siinä mielessä että se johdattaa meillä vähän tunnetun tieteenperinteen pariin). Tutkielmasta puuttuu tietoisesti rajattu ongelma - tai toisin sanoen siinä on yritetty kuljettaa rinnan ja ratkaista liian monia ongelmia, jotta kokonaisuus jäsenyisi vakuuttavaksi nimenomaan tieteellisen tutkimuksen mielessä. Samalla kuitenkin tämä on kirjattavissa myös tekijän ansioksi, koska tieteellinen työ ja tutkijakoulutus toki edellyttää myös kykyä laajalti hallita alan omaa ja sitä sivuavaa kirjallisuutta. Ja tässä suhteessa Malmberg todistaa olevansa suorastaan virtuoosimainen - mikä sitten tuntuu kostautuvan perustavanlaatuisen omien kysymyksenasettelujen hukkumisena satojen sitaattien ja viittausten alle. Tältä kannalta voisi ehkä sanoa, että Malmbergin tutkielma on oppikirjanomainen, niin käsitteen myönteisessä kuin kielteisessä merkityksessä.

Tutkielmaa kokonaisuutena tarkasteltaessa - ja kiinnittämättä huomiota sen katsausluonteeseen - on tiedotusopin näkökulmasta aihetta puuttua kriittisesti ennen muuta yhteen perustavanlaatuisen seikkaan, johon myös työn tarkastustilaisuudessa kiinnitettiin huomiota: Malmbergin otteessa semiotiikka jää kokonaisuutensa huolimatta kovin irralliseksi ideaalisen kulttuurin tutkimusalaksi, paljolti vain moninaisin apukäsittein tehtäväksi sisällön (tajunnan, ideologian yms. sisältöjen) erittelyksi, josta puuttuu elimellinen yhteys yhteiskunnan reaaliseen todellisuuteen ja erityisesti tuotantoprosessiin. Tämä kritiikki tosin pätee valtaosaan tiedotusopin läntimaista (myös suomalaista) tutkimusperinnettä, mutta nyt tarkasteltavana olevassa tutkielmassa se on sikäli raskauttavaa, että tekijä nimenomaan ilmoittautuu kokonaisvaltaisen, antipositivistisen ja samalla materialistisen (ellei suorastaan marxilaisen) tutkimusotteen edustajaksi - ja vielä esittelee semiotiikan ratkaisuna tähän tunnettuun pulmaan.

Näin ollen Malmberg ei kiitosta ansaitsevasta yrityksestään huolimatta ole onnistunut juuri vakuuttamaan tämänhetkistä "paradigmakriisiä" totevaa tiedotusopin tieteellistä yhteisöä siitä, että semiotiikka tarjoaa "mahdollisuudet juuri sen murroksen läpiviemiseen ja toteuttamiseen". Pidemminkin lienee käynyt niin, että hänen esimerkinsä on toimimassa päinvastaiseen suuntaan: osoittamassa kuinka viestinnän sanomatasolle keskittyvä tarkastelu, jota havainmollisesti edustaa erilaisten koodien typologisointi, on vaarassa johtaa tutkijan epäkonkreettisuuteen ja ylihistoriallisuuteen - lyhyesti: epätieteellisuuteen.

Toisaalta Malmbergin tutkielma on ansiokas juuri siksi, että se osoittautuu tärkeäksi puheenvuoroksi siinä tieteellisessä keskustelussa, jota parhaillaan käydään tiedotusopin perimmäisten kysymysten äärellä. Ja vaikka Malmbergin onnistuminen itselleen ottamassaan projektissa voidaan asettaa kyseenalaiseksi, on hänen puolustukseksaan painokkaasti todettava, että hän on myös itse asettanut useimmat näistä perimmäisistä kysymyksistä; hänen lukeneisuutensa on vakuuttava myös tässä suhteessa. Tiedotusopin tieteellinen yhteisö ei ainakaan minun välitykselläni halua rangaista sellaista, joka ei kaikissa suhteissa onnistu tehtävänsä läpiviemisessä mutta joka kuitenkin kykenee asettamaan perustavanlaatuisia ongelmia, problematisoimaan viestintäilmiöitä.

Kaiken kaikkiaan räädyn erinomaisesti suosittelemaan Malmbergin tutkielmaa onninnäytteeksi lisensiaattitutkintoa varten.

Tampereella 18.02.1977 Kaarle Nordenstreng, professori

POSTIPANKKI · POSTISIIRTO		POSTBANKEN · P	
Maksun saaja	Tiedonantoja		
Tiedotusopillinen yhd. PL 280 33101 TAMPERE 10	Jäsenmaksu 1979		
Maksajan nimi ja osoite			
MUISTATHAN!			
Tili		Tilille	
		TA 5779 65-3	
		mk	

Karkama

Lausunnoksi YK Tarmo Malmbergin lisensiaattitutkimuksesta Johdatus elokuvan semiotiikkaan pyydän kunnioitavasti esittää seuraavaa:

Tutkimuksen tietyn hajanaisen luonteen vuoksi olen pakotettu seuraavassa keskittymään vain tutkimuksen keskeisiin puoliin. - Tutkimus osoittaa tekijältään sangen laajaa ja osin syvällistä lukeneisuutta ja semiotiikan kentän kokonaisuutensa. Käsitänkin tutkimuksen nimenomaan alueen peruskartoitukseksi ja sellaisenaan tulevan väitöskirjan esityksi. Laaja perehtyneisyys semiotiikan alueeseen tekee kandidaatti Malmbergista alan uranuurtajan, mikä puolestaan on kostautunut tietynä hajanaisuutena ja pinnallisuutena, eklektisyytenä. Hajanaisuus ja kielellinen vaikeus ei kuitenkaan ole vain tekijän yksilöllinen virhe. Etenkin hajanaisuus kuvastaa käsittääkseni tämän hetken miltei kaotettua tilaa semiotiikan ja sen teorian piirissä. Tämä kaotettuisuuteen johtuneesta siitä, ettei semiotiikan arvo- ja tietoteoreettisia perusteita sitten klassikoiden (etenkin Peirce'n ja Morrisin) ole asetettu kunnollisen ja perinpohjaisen tarkastelun alaisiksi. Tämä puute on havaittavissa myös Malmbergin tutkimuksessa. Työn johdonmukaisuudelle olisi ollut eduksi, jos tekijä olisi edes jossain määrin pyrkinyt selvittämään alueen gnoseologisia ja aksiologisia taustoja. Tämä olisi näkynyt paitsi siinä, että työ olisi saanut johdonmukaisemman rakenteen, myös siinä, että olisi vältetty yhdistämisestä toisiin teorioihin, joiden perustat ovat kerta-kaikkisessa ristiriidassa keskenään. Erityisesti tämä olisi merkinnyt strukturalismin ja dialektisen materialistisen teorian johdonmukaisempaa rajanvetoa. Etenkin marxilaisen teorian käyttö olisi vaatinut syvällisemmän perehtymisen materialistiseen heijastusteoriaan, jota tekijä nyt näyttää miltei pakonomaisesti karttavan. Kuitenkin hän katsoo aiheelliseksi siteerata marxismin klassikoiden teoria paikka paikoin. Semiotiikan kentän heterogeenisuudesta sekä tietoteoreettisen taustan hataruudesta johtuu nähdäkseni se, että kandidaatti Malmberg joutuu omistamaan yli kolmannen osan (n. 100 sivua) yleisen merkkiteorian perusteiden selvittelyyn ilman, että hän lainkaan käsittelee elokuvan semiotiikkaa.

Tutkimukselle olisi epäilemättä ollut eduksi, jos tekijä olisi tehnyt selkeän metodisen valinnan strukturalismin tai dialektisen materialismin eduksi eikä koettanut yhdistää kahden keskenään ristiriitaisen teorian periaatteita yksityiskohdissa toisiinsa. Nyt tutkimus on katsottava strukturalistiseksi kokeiluksi ja alueen kartoitukseksi.

Esitän seuraavassa joitakin yksityiskohtia, joissa teoreettisen (etenkin tieto- ja arvoteoreettisen) viitekehyksen heikkoudet ja epäjohdonmukaisuudet tulevat selvimmin esille:

Tiedotusopin kehityslinjoja selvitellessään tutkija mainitsee (s. 19), että tiedotusopin "paradigmakehitys on siten viime kädessä asetettava siihen kokonaisuuteen, jossa todellinen ja mahdollinen dialektisen järjen liikkeinä toteuttavat inhimillisenä käytännönä tiettyä projektia." Hegeliläis-strukturalistiseen fraseologiaan kuuluvat käsitteet ("dialektisen järjen liike", "tietyn projektin toteuttaminen") liittyvät ilman sen kummempia määrittämiä dialektisen materialismin periaatteisiin: seuraavalla sivulla Malmberg siteeraa Marxin ja Engelsin ajatuksia! Ilmeisesti tässä kuvastuvat tekijän perustelemattomat käsitykset Marxin nuoruuden tuotannon ja kypsän Marxin tuotannon keskinäisistä suhteista. Vastaavanlaisia käsitesekeänsä esiintyy usein paikoin.

"Käytännön" määrittäminen jää kautta työn epäselväksi siitäkin huolimatta, että se on eräs tutkijan avaintermistä. Niinpä sivulla 33 semiotiikan tehtäväksi määritetään "oppia tuntemaan merkityskäytännöt." Lähe- min tarkasteltuna käy ilmi, että käytännöllä tarkoitetaan tässä yhteydessä todellisuutta äärettömästi ja loputtomasti luovaa toimintaa strukturalistisessa mielessä. Tämä ei kuitenkaan estä tutkijaa samassa yhteydessä viittaamaan Marxiin, Engelsiin ja Leniniin (s. 32). Näin dialektis-materialistinen käsitys käytännöstä todellisuuden heijastuksen, haltuunoton ja muuttamisen monimutkaisena prosessina tulee yhdistetyksi perusteiltaan vastakkaiseen teoriaan.

Käsitellessään merkiliuokituksia ja merkityksen käsitettä (s. 40-42) Malmberg nojautuu pääasiassa, tai ainakin keskeisesti interpretantien käsitteeseen ja määrittää sen merkkijärjestelmää tulkitseväksi merkkijärjestelmäksi (s. 41). Nyt tutkija on unohtanut, että tämän määrittäminen takana on Peirce'n ja Morrisin pragmatistiset ja behavioristiset arvoteoriat, jotka puolestaan pohjautuvat Meadin ja Deweyn teorioihin. Näin materialistisiin ja strukturalistisiin periaatteisiin nivoutuu kolmas teoria, jälleen edellisten kanssa ristiriidassa. Tämä on sikäläkin yllättävää, kun tutkija toisaalla (s. 55) polemisoi Georg Klausin teorioita moittien niitä "rositivistisesta kallistumasta". Tosiasiassa Klausia on syytä kritikoitu pragmatismista, siis samoista teoreettisista 'erheistä', kuin Malmberg itsekin 'syyllistyy'.

Teorian epäjohdonmukaisuutta osoittaa erityisesti myös se, että Malmberg useissa kohdin asettuu vastustamaan historiallis-materialistisen tutkimuksen käsitystä realismista taiteen keskeisimpänä ja arvokkaimpana lajana (ks. s. 98, 143, 163). Tämä on oireellista, sillä se osoittaa tutkimuksen ahistoriallisen sävyn. Tutkija ei ota huomioon sitä, että ranskalaisten strukturalistien kehitellessä pääasiassa nk. uuteen romaaniin pohjaten omia taiteen teorioitaan suurin osa Euroopan kirjallisuutta samaan aikaan oli nimenomaan realistista. Barthesilainen käsitys, että realismi merkitsee "varauksetonta myöntymistä pikkuvorvarillisen kirjailijanuran formaaliseen ikeeseen" (s. 98) on vähintään yksipuolinen. Malmbergilla on taipumus esikuviansa mukaan tarkastella taidetta 'bariisilaisesta' näkökulmasta ja vain synkronisesti. Tällainen näkökanta johtaa epäilemättä yksipuolisiin ja harhauttaviin johtopäätöksiin.

Semiotiikalle keskeistä konnotaation (ja denotaation) käsitettä tutkija käyttää kahdessa eri merkityksessä: toisaalta hän nojautuu Bartheisin teorioihin (s. 75-80 ja 128), toisaalta ilmeisesti Ecoon (169-170). Kuitenkin tutkija näyttää välittelevän ecolaisittain selväjärgistä määrittystä, jonka mukaan konnotaatio määräytyy geneettisesti kulttuurista ja yhteiskunnallisesta tajunnasta sekä assosiaatioista. Malmbergin määrittäykset jäävät moniselitteisiksi ja siksi helposti käyttökelvottomiksi. Tämä on vahinko, sillä käsitteessään konnotaation ja denotaation välisen suhteen tiedon ja arvotuksen (ja siis ideologisen päälysrakenteen ja aineellisen perustan) väliseksi suhteeksi tutkija olisi saanut semioottisen osan nivellettyä johdonmukaisesti tutkimuksen viimeiseen, ideologiaa käsittelevään osaan. Samalla tuo "elokuvan suuri syntagmatiikka" olisi yhdistynyt johdonmukaisella tavalla muuhun kokonaisuuteen.

Tutkimuksen viimeinen luku, "Elokuva, semiotiikka ja ideologia", sisältää tutkimuksen suurimmat luovukset ja mahdollisuudet, mutta samalla se osoittaa kandidaatti Malmbergin suurimmat heikkoudet ja puutteet.

Hän asettuu vastustamaan, tai ainakin kritikoimaan jyrkästi, marxilaista taideteoriaa. Kuitenkaan hänen lähdekirjallisuudessaan ei esiinny yhtään ainoaa johdantavaa tämän hetken sosialististen maiden tutkijaa. Tutkija näyttää uskovan kritiikkittömästi strukturalistien ja frankfurtin koulukunnan 'marxilaisten' käsitykset. Kritiikki olisi toki vaatinut taakseen johdonmukaisen perehtymisen dialektis-materialistiseen heijastusteoriaan sellaisena kuin se nykytutkimuksessa käsitetään (esim. Koonin, Narski, Tugarinov, Jegorov, Ovsjannikov, Buht, John jne). Nyt pohdiskelut "väärästä tajunnasta", Goldmannin kollektiivisesta tajunnasta", luokkien kuolemasta, historian päättymisestä jne. (217-222) jäävät pelkän asiantuntemattoman spekulatiion tasolle. Virheet ovat tässä suhteessa sitäkin raskauttavampia, kun viimeinen luku osoittaa, ettei tutkija ole perehtynyt edes kritikoimiansa klassikoiden teorioihin. Ideologian autonomisuudesta puhuttaessa ei vamaankaan riitä viittaus Marxin "Grundrissen" johdannon lorussa mainittuun luonnehdintaan Kreikan taiteen suhteellisesta yleisyydestä (s. 227-229). Huomio olisi tullut kiinnittää nimenomaan siihen, miten Marx muualla teoksessa määrittää "yleisen" käsitteen!

Nämä yksityiskohdat riittäköön osoittamaan niiden taakse kätkeytyvät teoreettiset epäjohdonmukaisuudet ja heikkoudet.

Kandidaatti Malmbergin tutkimus on epäilemättä helppo saalis yksityiskohtien virheitä ja teoreettisia epäjohdonmukaisuuksia metsästelevälle tarkastajalle ja kriitikolle. Kuitenkin on muistettava, että tutkimus on Suomessa urauurtava ja että epäselvyydet johtuvat usein koko semiotiikan kentän epäjohdonmukaisuudesta. Samoin on muistettava, että tekijä on tyyppillinen tutkimuksen 'väliinputoaja', joka tieteiden ja alueiden välisessä tuntemattomassa maastossa joutuu vaeltelemaan ilman merkittävämpää ohjausta. Odyseian jälkeen on odotettavissa horisontin selkiäminen ja päämäärän kirkastuminen. Työ suuren lukeneisuuden ilmaisijana on kaikessa kaaosmaisuuksessaankin lupaus. Moninaisuuden alla viilevän lupauksen vuoksi ehdotan omasta puolestani, että tutkimus voitaisiin hyväksyä lisensiaatin tutkimukseksi.

Oulussa 10.11.1976 Pertti Karkama

TOY RY:N JÄSENMAKSUT V. 1979

OPISKELIJAT	10,00 MK
VIISIJÄSENET	35,00 MK
YHTEISÖJÄSENET	200,00 MK
AINAISJÄSENYYT	300,00 MK

Tilille
TA 5779 65-3

1 - 79

**TIEDOTUSTUTKIMUS-
LEHDEN SEURAAVA
NUMERO ILMESTYY
HELMIKUUN LOPULLA**

Aineiston on oltava
toimituksessa vii-
meistään 09.02.79

TIEDOTUSTUTKIMUS

TOIMITTAJAT:

**Paula Jyrkiäinen
(Nordicom)**

**Jukka Haapasalo
(TOY ry, puh. joht.)**

**Renny Jokelin
(TOY ry, sihteeri)**

**NORDICOM/Tiedotus-
opin laitos
Tampereen yliopisto
PL 607
33101 Tampere 10
Puh. 931-156 324**

**TIEDOTUSOPILLINEN
YHDISTYS TOY ry
PL 280
33101 Tampere 10
Puh. 931-37 411
(siht., työ)**

**TIEDOTUSTUTKIMUS-LEHDEN KIRJEENVAIHTAJALAITOKSET
24.11.78**

Aikakauslehtien Liitto
Helsingin yliopisto, tiedotusopin laitos
Oy Mainos-TV-Reklam Ab
Neuvontaopin ja täydennyskoulutuksen keskus
(Helsingin yliopisto)
Paikallislehtien Liitto ry
Sanoma Osakeyhtiön toimittajakoulu
Statsvetenskapliga institutionen vid Åbo Akademi
Suomen Aikakauslehdentoimittajain Liitto
Suomen elokuvakerhojen liitto SEKL ry
Suomen Gallup Oy
Suomen sanomalehdistön historia (SSLH) -projekti
Svenska social- och kommunalhögskolan, journalist-
linjen
Taideteollinen korkeakoulu, elokuva- ja tv-linja
Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos
Tiedotusmiehet ry
Toimittajaliitto
Turun yliopisto, historian laitos, Suomen historia
Turun yliopisto, politiikan tutkimuksen ja sosio-
logian laitos, poliittinen historia
Turun yliopisto, politiikan tutkimuksen ja sosio-
logian laitos, valtio-oppi
Valtion Teknillinen Tutkimuskeskus, graafinen
laboratorio
Oy Yleisradio Ab, Suunnittelu- ja tutkimusosasto
Oy Yleisradio Ab, TV 2
Yleisradion Ammattiopisto

TIEDOTUSTUTKIMUS 1978

TIEDOTUSTUTKIMUS 1/78 SISÄLLYS

LUKIJALLE	1
NORDICOM VIISI VUOTTA	2
Nordicom'n julkaisut uutena sarjana	3
Nordicom'n tuoreet julkaisut	3
TOY RY (esittäely)	4
Toy ry:n hallitus vuonna 1978	5
KALENTERI	5
KUTSU (kevätkokous)	6
KOKOUKSTIA	7
Varsovan maailmankokous	7
Ruotsissa kansainvälisiä kokouksia	8
Symposium Orivedellä	8
KIRJALLISUUS	9
Uusia julkaisuja	9
Väitöskirjoja vuodelta 1977	9
Vuonna 1977 valmistuneet lisenssiaattitutkimukset	9
Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksella	10
1977 valmistuneet laudaturtutkielmat	10
Laudaturtutkielmat 1978	11
MTV:itä uusi julkaisusarja	12
Nimityksiä MTV:ssä	12
Tutkimus mainonnan informaatioisällöstä	12
PROJEKTIT	13
Tutkimus ulkomaiden kuvasta joukkotiedotuksessa	13
LAITOS ESITTÄYTY	14
Pitkään tähtäillen (YLEISRADION PTS-ELIN)	14
Suomen lehdistöhistoriallinen yhdistys perustettu	16
YLEISRADION PTS-ELIMEN tutkimusraportit vuonna 1977	17
Tiedotustutkimus-lehden kirjeenvaihtajalaitokset	18

TIEDOTUSTUTKIMUS 2/78 SISÄLLYS

LUKIJALLE	1
TOY	2
Tapahtumakalenteri	2
IAMCR-Tiedotustutkimuksen maailmanjärjestö	2
ISA/IRCMC-Kansainvälisen sosiologiyhdistyksen	3
viestintäjaosto	3
IASS-Semiotiikan maailmanjärjestö	3
NORDICOM	3
Tietoa tiedotustutkimuksesta-Nordicom'n bibliografiat	3
MTV:lle oma nimikkorahasto	5
Yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen tuloksia	5
Neuvostoliittoon	5
LAITOS ESITTÄYTY	6
TAMPEREEN yliopiston Tiedotusopin laitos	6
HELSINGIN yliopiston Tiedotusopin laitos	6
SSKH-Svenska Social- och Kommunalhögskolan,	7
journalistlinjen	7
TAIDETEOLLINEN korkeakoulu: elokuva- ja TV-linja	8
SANOMA Osakeyhtiön toimittajakoulu	9
PROJEKTIT	10
Lehtimiesten matrikkelia kootaan	10
Helsingissä tutkitaan suomalaista TV:n katsojia	10
Ipralla laajoja projekteja	11
Japanissa pohditaan uutta tiedotusjärjestystä	11
KOKOUKSET	11
Tiedotusvälineiden kehitys Uumajan konferenssin	11
teemaksi	11
Pohjoismaiset tutkijat haluavat Nordsat tutkimusta	11
Right to communicate	12
ICA:n 28. konferenssi Chigagossa	12
IAMCR:n johtoelimet koolla Leipzigissa	12
Tiedonvälityksen tulevaisuuden näkymät Pohjoismaissa	12
Infrastructures of New Collection and	13
Dissemination in the World	13
Historia-seminaari Lammilla	13
JULKAISUT	14
Uusia Laudaturtutkielmaa	14
Tiedotustutkimus-lehden kirjeenvaihtajalaitokset	14
24.05.1978	15

TIEDOTUSTUTKIMUS 3/78 SISÄLTÖ

LUKIJALLE	1
TOY	2
Varsovan kokous ja satelliitti syksyn pääteemoina	2
IAMCR	3
Varsovan konferenssi	3
5 jaostoa ja 15 työryhmää	3
Kolme havaintoa Varsovasta	4
Globaaliset ongelmat ja viestintä - IAMCR:n	4
Varsovan kokouksen kokemuksia	4
NORDICOM	5
Unescon Comnet-kokous	5
Suomalaisten tiedotustutkijoiden tiedontarve	5
vuodelta 1974-75	6
LAITOS ESITTÄYTY	7
YLEISRADION ammattiopisto	7
NEUVONTAOPPI-Helsingin yliopiston neuvontaopin ja	8
täydennyskoulutuksen keskus	8
ELOKUVA	9
Elokuvan tutkimus väliinputoajana	9
SEKLIN suuntia 1978-79	10
ETKK-Elokuva ja televisiokasvatuksen keskus ry	11
SEA-Suomen Elokuva-arkisto	11
KOKOUKSET	13
Tiedotusopin tutkijaseminaari suunnitteilla	13
Pohjoismaainen sisällönanalyysisymposiumi	13
Kahdeksas Pohjoismaainen rauhantutkimus konferenssi	13
Suhdetoiminta määritelty	13
AV-järjestelmien talousseminaari Pariisissa	13
IIC:n konferenssi Dubrovnikissa	14
Ammattitiedottajat yhtyvät	14
MTV:n julkaisuja	14
Käsikirja toimittajille	14
DOKUMENTIT (väitöskirja-lausuntoja)	15
Kari Sulevon ja Osmo Wiion lausunnot Seppo	15
Sisätön väitöskirjasta	15
Jussi Tenkun ja Pertti Hemanuksen lausunnot	17
Hannu Märkälän väitöskirjasta	17
Tiedotustutkimus-lehden kirjeenvaihtajalaitokset	21
27.09.1978	21

TIEDOTUSTUTKIMUS 4/78 SISÄLTÖ

NORDICOM	2
NORDICOM - uusia näkymiä	2
TOY	4
Vuosikokous	4
Puheenjohtaja:	4
Deklaraatio	5
SATELLIITTISEMINAARI	6
LAITOS ESITTÄYTY	11
Turun yliopiston historian laitos	11
Helsingin yliopiston historian laitos	11
Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin laitos	12
JULKAISUT	12
Dokumentaatiokortisto sosialististen maiden	12
joukkotiedotustutkimuksesta	12
Kulttuuritilasto 1977 - tarpeellinen opas	13
Sanomalehdistöhistoriallinen bibliografia ilmestynyt	13
ILMAISLEHDET HALLITSEVAT PAIKALLISTA TIEDONVÄLITYSTÄ	14
Opas Euroopan sosialististen maiden tiedotustutki-	15
mukseen	15
IAMCR:N VARSOVAN KONFERENSSIN PAPERIT	15
NORDICOMIN JULKAISUJA	15
KOKOUKSET	16
Tiedotustutkijat ensi kesänä Uumajassa	16
SSLH-projektin syysseminaari Tväminnessä 27-28.10.78	16
NATS 1979 konferenssi Turussa	16
The Role of Public in Maintaining Peace	17
DOKUMENTIT (liseniaattitöiden lausuntoja)	17
Veikko Pietilän ja Pertti Toukomaan lausunnot	18
Taisto Hujanen liseniaattityöstä	18
Kaarle Nordenstrengin ja Pertti Karkaman lausunnot	18
Tarmo Malmbergin liseniaattityöstä	20